

**Universitat de Barcelona
Facultat de Filologia
Departament de Filologia Catalana**

**EL LÈXIC TORTOSÍ:
HISTÒRIA I PRESENT**

Volum II: Documents escrits

Transcripció dels manuscrits de Joan MOREIRA (1912-1936)

Núms.1430,1431,1432,1433,1434,1435 de la Biblioteca de Catalunya
i d'altres que conserva la filla de l'autor.

Tesi de doctorat presentada per
M.Àngels MASSIP i BONET
i dirigida pel Dr. Joan VENY i CLAR

Gener de 1991

INDEX

I. Paquito Ruella o ¿Quan sirà Nadal del ric?	1-4
II. Llops i ovelles	5-23
III. Dolçures i giripigues	24-39
IV. "Fa més qui vol, que qui pot", diu lo ditxo	40-51
V. Veneno mortal	52-90
VI. Un panoli tortosí	91-102
VII. La Crisis (Segon acte)	102-124
VIII. Qui no guarda quan té, no minja quan vol	125-132
IX. Jericó salvat o La trompeta va fé figa	133-163
X. Un dentiste americà o Dos dotzenes d'embolics	164-207
XI. Qui bé sembra, bé cull	208-226
XII. Rafelet de Pacrú	227-231
XIII. Fabià Tonyina	232-236
XIV. Gutierres igual Ratera o Un municipal valén	237-242
XV. Un invén maravillós	243-249
XVI. Peret de Poca Temó	250-258
XVII. Algo sério dit en broma	259-262
XVIII. Poro no me lo maltratas	263-270

XIX.I tot per una sardina!	271-276
XX.Tot per sé curt de vista	277-281
XXI.Per no disfrassar-me de titot	282-286
XXII.La gaita màgica	287-291
XXIII.Entremés	292-296
XXIV.Coses sèries dites en broma	297-303
XXV. No vull sé més nano	304-306
XXVI. Ancara.n queden de tontos o Un pegot aprofitat	307-325
XXVII. Les dos banderes	326-345
XXVIII. "Cada ovella en sa parella" o Les peripècies d'un casori	346-397
XXIX. Utilitat de lo inútil	398-419
XXX. Aucells i cireretes	420-430
XXXI. Pobre Quico	431-456
XXXII. Tararà i Tararú, tot ve a sé u	457-477
XXXIII. La llum de la vida	478-497
XXXIV. Dos tios, un nebot i dos herències	498-527
XXXV. A consciència tranquila,cara contenta	528-546
XXXVI. Història d'un barret de palla contada per ell mateix	547-552
XXXVII. No hi ha bon.olla en aigua sola	553-565
XXXVIII.Panderos i fabriols o Lo naixemén del bon Jesuset	566-584
XXXIX. Lo cremat	585-586

PAQUITO RUELLA

O

¿QUAN SIRÀ.L NADAL DEL RIC?

Monòleg original de Blik-Blek

- 5 Fet a posta per a la velada que.l Círcul Tradicionaliste de Tortosa celebrarà lo dia de Nadal en motiu de la festa del Nadal del pobre, en honor dels caritatus donans. 1913.

PERSONATGE

PAQUITO RUELLA, sinyoret mig marica. Vestirà ben exageradamén, ridícula i cursi. Portarà lentes i de la butxaca de dal li surtirà mig pam de mocadó de coló de carabassa.

- 5 *Apareix en escena curriyan curriyan, com fuigín d'un que l'acaça, a l'arribà al centro de l'escena antrompessarà i caurà de dallonses.*

En veu llastimosa i fén un crit escafinyat diu.

- ¡¡Ai!! A on m'hai degut fé mal Déu meu? (S'alça, s'espolsa en molta prosopeia. De dins de una butxaca de l'americana se traurà un ou i miran-se'l dirà.)

- 10 - No, no s'ha trencat, menos mal.(Se l'ambutix a la butxaca del pit.)

(Ben tràgicamén.) Si despús-demà al recibí los diaris veuen una esquela mortuòria, no cal que la llitguen, sirà la del carcunda requeté Pepito Viranci, o la de un servidó de vostés. Un dels dos està de sobra al món. Estic desesperat.
(S'estira.ls cabells.)

- 15 Demà farà vuit dies que vaig vindre de Barcelona. (En arrobamén.) Oh! Barcelona, empòrium de la moda; Oh!, Barcelona residència del més refinat *xic*, Barcelona asiento de la *hig liffe*, *Barcelona centro de la verdadera elegancia, io te saludo. Io te saludo desde este rincon de España cursi i mal oliente. Io te saludo.*

- 20 - Ai, los millós cosmètics, los més artístics calcetins calats, los més elegans i ben tallats corsés para caballero, i les més dolces aventures sols se troben a Barcelona. Fora de tu, res. Tot és cursi. Tot és ridícul... (Transició ràpida.)

- I perquè dia això, que és veritat, fa mig hora al Cafè de Siboni, Pepito Viranci, l'estudian de medicina més clericamén reaccionari m'ha dit...
(Enfadat.)

- 25 - Mai diran lo que m'ha dit lo tal Pepito...Oh...,m'ha dit...Mija dona.

- A mi, a mi, a mi dir-me mija dona. A mi que sé pintá aquarel.les a la sépia, a mi que sé fabricá rom quina, a mi que tiro 90 caramboles d'una tacada!

- ¿Io miya dona? ¿Los sembra que a un jove adornat de tan brillans qualitats com io se li pot dí miya dona? Oh, pero no, no quedarà així, no. L'insult lo pagarà car.

Lo mateix que dir-me que en conte de dedicar-me a provar-me corsés i en conte de gastà les energies en rissar-me.l bigot milló faria en estudià procuran fer-me home
5 per a serví per a algo de profit lo dia de demà i sé útil per a Tortosa, i per a la Pàtria en general.

¿Han vist lo ridícul? Oh, i no para aquí la grosseria del tal Pepito. ¿No m'ha pogut tirà en cara la burleta que vaig fé als ximplets del Requeté quan van vindre a demanar-me limosna per al Nadal del Pobre? ¿Qué s'han figurat? ¿Io fé limosna
10 als del Requeté, tot gen cursi? ¿Per qui m'han pres? Io que sóc anticlerical (Al dí això se pega cop a la butxaca a on s'hi ha amagat l'ou i diu.)

- ¡¡Ai!! (Se trau lo mocadó tot brut de rovell i les crostes de l'ou i diu.)

- ¡¡Ai!! M'hai trencat l'ou. Io que me'l guardava per a beure-me'l cru.

¡¡Ai Conxita!! Ai los versos (Se trau un papé tot brut també.) Quin compromís!
15 Io que havia quedat en Contxita que li portaria los versos a les sis en pun. Ella que m'ha dit que.m daria.l sí, si.ls versos li agradaven. Creurà que no.ls hi hai volgut dú. (Miran-se.l papé.) Si a lo menos se pugués lligí los copiaria. Si no? ¡¡Ai quina desgràcia!! A.n vaig a trobar-lo ara al me.ls ha fet? No queda tems. A vore, a vore? provem. (Llugin lo papé.)

20 *"Tus ojos glaucos de mirar cerúbio
tus dientes diamantinos de coral
tu cintura de planta trepadora
tus labios dulces que... Això està borrat.
tus cejas de alabastro... Un atra taca.*
25 *tus dedos que al piano cuando pulsan
hacen sentir dulzor de mazapan
tus lindísimos zapatitos de hada
tus... tus... tus... Tot este vers està tacat.
tus mejillas, tus dientes i tus dedos*
30 *tus zapatos, tu cintura, tu mirar
me tiene, oh Concha... Lo rovell
per tot lo que falta s'ha escampat....*

Desgràcia meua...Contxita no.m voldrà. Ai de mi.

Tota la culpa la té la mamá. ¡Paquito, posat un ovet a la butxaqueta i quan
35 séntigues debilitat, te.l beuràs!

No... ¿I qué dirà Contxita? Com m'hi presento? ¿Com li dic que.l vers lo tenia

fet i que un accidén desgraciat... (Fen una senya a l'ou trencat.) té la culpa de que no... Ella que m'hauria fet feliç. Ella que té 150.000 duros de dot. Ella, Oh Contxa, no, no, no puc avindre-m'hi a perdre.t. En tu està la meua ilusió... Io buscaré qui.m face un atre vers. (Transició.)

- 5 Si no m'hagués barallat en Pepito, llàstima que sigue requeté. Ell sí que.n sap fé de bonics de versos... Pero...¿Com vaig a dir-li después de lo que ha passat? No, no pot sé. M'ha insultat. M'ha dit inútil, i ximple i mija dona!!

¿I Contxa?

- 10 Pero Pepito és bo. Ell se n'ha burlat quan li hai dit que li enviaria los padrins. ¿I total per qué ha sigut? ¿Com s'ha trencat la nostra bona amistat? ¿Tot per qué? Perqué.m vaig burlá dels requetés al demaná limosna per a afavorí als pobres que estan en la misèria, i per a que puguen passá menos mal les festes de Nadal? I.m va dí mija dona...No, no puc aná a Pepito...perqué...¿Com li perdono allò que tan a dins me va entrá?...Allò que.m va dí después de dir-me inútil i ximple...allò de:

- 15 "Paquito, tu no trobes bé la festa del Nadal del Pobre. Tu.t burles del Requeté perqué busca limosnes per a aliviá la desgràcia dels que estan en la misèria per falta de dinés... Tens raó de burlar-te'n perqué lo que haurien de fé en conte de organisá la festa del Nadal del Pobre haurien de organisá la del Nadal del Ric. Una festa que fos per a redimí a més de quatre com tu que tenín mols dinés esteu en plena misèria
- 20 intelctual, en plena pobresa d'esperit, en plena quebra moral. Lo dia que'l Requeté o quansevol atre, conseguixque que a Tortosa no hi haiguen tipos com tu, que en conte de pensá en coses sèries, en conte de procurá sé útils a la Pàtria, en conte d'estudiá, se dediquen a donar-se cosmètic i a ensenyá.ls calcetins calats, aquell dia no hi haurà cap ric que.s burle de la festa del Nadal del Pobre."

- 25 Com m'hi hai d'atansá a un tipo que té estes idees tan ridícules? ¿Com m'hai d'atansá a Pepito? ¿Com?!!!

Pero, i.ls versos? I Contxa? (Al públic.)

¿Algú de vostés sap fer-ne de versos? ¿No? Au, pues vaig a vore si trobo qui.m trague de l'apuro (Trau lo relotge; después de mirar-lo, diu.)

- 30 - A les sis hai d'està en Contxita. Són les cinc i quart. Passen-ho bé. (Pegan brinquets se'n va.)

Telon

LLOPS I OVELLES (Fragmentari)

Drama en un acte.

Tortosa, 28 de Novembre de 1918.

PERSONATGES

RAFEL, ordenança del Banc Inter-Ibèric (65 anys). Gènit violén.

LLUÍS, oficial del Banc Inter-Ibèric (30 anys). Tot un home!

RICARDO, factòtum del Banc Inter-Ibèric (32 anys). Un malvat.

5 PACO, jefe del Banc Inter-Ibèric (33 anys). Talén per a negocis bruts. Bon fondo.

D. RAMON, oficial del Banc Inter-Ibèric (60 anys). Una víctima del món.

S.BATISTE, mistero i drapaire. Pare de Paco (70 anys). Desgraciat pero home.

PEPITO, botones del Banc (15 anys). Viu i ben disposat.

Època actual.

10 L'acció a una gran ciutat de Catalunya.

ACTE ÚNIC

5 L'escena representa la dependència principal del Banc Inter-Ibèric. Porta al foro, entrada públic. Dreta, porta al centro; dal del bastimén una placa gran que digue: Direccion. Esquerra dos portes. Una en placa que digue Caja i l'altra en placa que digue Consejeros.

10 Dos taules ministres en tot lo necessari per a escriure. Una per a Lluís, la de l'esquerra; i la de la dreta per a Ricardo. Damun de la d'este, per tallapapés, una daga romana. A un racó, visible, un pupitre en làmpara elèctrica per a D. Ramon. Davan de cada taula una butaca per al clién. Sofàs, cadires, i demés. Llibres i papés. Lujós tot. Iluminació profusa elèctrica, ben elegán.

ESCENA I

Rafel i Pepito

15 A l'alçar-se.l telon Rafel va espolsan en un plumero la taula de Lluís - movimens ràpids i enèrgics-. Dins se sen soroll de testos. Se para en sec i pegan patada a.n terra i un cop en lo plumero (cops i patades que no ha d'estuviá, pero sempre a tems en tota l'obra) diu cridan.

Rafel. Pepito! ... (Cridan més) Pepito!! ... Pepito!!! Malvinatge.ls nois! Bé comencem lo dia, bé, com hi ha món. Milacre sirà si no li astiro les orelles. Pepito!!!

20 **Pepito.** (Surt assorat en un tros d'escupidera a la mà i mut per la temó)

Rafel. Qué ha sigut aquell soroll? (Amenaçadó)

Pepito. Rentava l'escupidera i l'hai trencat.

Rafel. Estàs baubo? Tens los dits de sucre? Podries anar en conte.

Pepito. Es que... rellissava del sabó.

25 **Rafel.** Rellissava, rellissava! Io sí, que si no vas viu, te faré rellissá un trenenari de calbots clatell avall. Això no pot aná. Ahí vas trencá un tinté.

Pepito. Me va rellissá dels dits.

- Rafel.** L'atre dia vas fé caure lo relotge de dins.
- Pepito.** Va rellissá l'ascula quan li dava corda.
- Rafel.** (Violén.) Calla sense contestació. També vas rellissá l'atre dia quan tornaves lo servici del café?
- 5 **Pepito.** Sí sinyó, en una pell de taronja.
- Rafel.** Calla, t'hai dit! (Violén.)
- Pepito.** És que ...
- Rafel.** És que també t rellissa la llengua?
- Pepito.** Sí sinyó.
- 10 **Rafel.** (En acció de pegar-li.) Después diuen! Un mol mocós, mireu con contesta als vells. Bé, bé. Pues mira xiquet, malamén entres al món. Si entres rellissan així és segú que de rellissada en rellissada aniràs de nassos a la misèria, i a tombollons faràs cap al carré de la fam, i menos mal si no redoles des d'allí hasta presili. No siries lo primé. (Mol anfadat.) Malvinatge.ls crios!
- 15 **Pepito.** Ia aniré en conte. Ia no trencaré res més.
- Rafel.** Pero ara t faran pagá lo tinte i el relotge.
- Pepito.** Hai de pagá? (Assorat.)
- Rafel.** Sí, ahí hu va dí el caixé; te volen ascarmentá per a qué poses cuidado.
- Pepito.** Pero hai de pagá?
- 20 **Rafel.** Sí home, sí. Te se'n quedaran de la mesada.
- Pepito.** (Més assorat i afectat.) Sí?
- Rafel.** (Cridan i pegan cop de puny a la taula.) Estàs sord? Sí, sí i sííí!!
- Pepito.** (Rompe en un pló.)
- Rafel.** (Transició rapidíssima.) Qué és això, ara? (En interés.)
- 25 **Pepito.** Que tinc a ma mare mol dolenta.

Rafel. Com s'antén? Tu?

Pepito. I dos germanetes menudes i no tinc pare, i ma mare no pot treballá.

Rafel. (Tendramén.) Ai, pobret meu. Io que.m pensava que era un pillet de platja (Lo noi plora.) (Anfadat.) Calla de repén, hu sens? Calla.

5 **Pepito.** (Ploran.) Ia... no... plo... ro.

Rafel. Que no.t vull sentí més, m'entens? (Pegan cops de puny a la taula.) No faltava més. Que no plores, vaiga.

Pepito. Es que està mol dolenta.

10 **Rafel.** (Braman, per volé aparentá una fortalesa que l'espurneig dels ulls li desmentix.) Acabaràs?

Pepito. No, no... pl... plo... ro.

Rafel. (Decidit.) Ia has amorzat?

Pepito. (En vergonya.) Com demà s'acaba.l mes i no tenim cap diné...

Rafel. (Anfadat.) Has amorzat o no?

15 **Pepito.** (Mol espaiet.) No sinyó.

Rafel. Malvinatge la misèria. (Trau de la butxaca dinés i diu.) Ias, vés, vés de seguida i compra amorzá per a tots. Vés, apa. (Cridan més) Motet, ancara estàs aquí? Vés i después ia vorem d'arreglá lo del diná. Pero xic, vés! (Pepito no.s mou miran lo duro)

20 **Pepito.** Com és hora d'obrí.l despatx, i si D. Ricardo. m despedix?

Rafel. Malvinatge .l món (L'agafa pel braç i.l du cap a la porta.) Vés i no tardes i si este tio maldés, ia li daria io (Amenaçan.) A vore si rellisses ara.

Pepito. (Saltan-li al coll i besan-lo.) No rellissaré sinyó Rafel, mai més rellissaré. Ai ma mare que conten-ta.s posarà (Se'n va correns.)

25 **Rafel.** Malvinatge .l crio. Per poc me fa plorá.
(Torna a entrá Pepito i diu.)

Pepito. Si no hu volien creure que vosté me l'ha donat este duro?

Rafel. Vés fill meu, vés. Io diria que és teu, vés. (Se'n va correns Pepito.)

5 **Pobre xiquet.** Vat aquí, criat d'un banc, a on hi han millons i no pot amorzá. Un crio que només hauria de pensá en les boles i la baralluga, que té de fé de pare i de mare de sos germanetes. I que a sa mare malalta no li pot dá remei. Quin món! Pobre noi. I este malvat Ricardo vol fer-li pagá lo que va trencá? Que hu tente, malvinatge, que hu tente i allavons... (Agafan la daga de damun la taula de Ricardo.) no siria tot papé lo que tallarà este xisme. (Fa acció de punxá a diestro i siniestro, mol animat. Entra D. Ramon.)

ESCENA II

10 **D. Ramon** entra i s'assenta al seu pupitre

D. Ramon. Hola Rafel, que fa l'esgrima?

Rafel. Per a castigá malvats no calen esgrimes, sobra en sabé fé així (Fén acció de punxá.)

D. Ramon. Home, home, qué li passa?

15 **Rafel.** Este Ricardo, que va buscan i, malvinatge!, és fàcil que trobe algo. Ah!, pues vosté també haurà d'adependre-la, l'esgrima, que diu vostè.

D. Ramon. Io?

Rafel. Sí, D. Ramon, si no aspavila, Ricardo farà.l poc o.l mol per a fer-lo saltá d'esta casa. I... malvinatge, vosté és capaç d'anar-se'n.

20 **D. Ramon.** I qué vol que hi face? Sóc tan desgraciat! ¿Qui pot tòrce la meua estrella?

Rafel. Va, va, va! L'estrella se l'ancén i se l'apaga cada u. Vosté no. s dixé atropellá, vat aquí l'estrella ancesa.

25 **D. Ramon.** No veu, Rafel, que sóc ia massa vell i.l cap i.l pols no estan lo firmes que necessiten está per a una casa com esta?

Rafel. No.l van traure a vosté en enganyoses promeses del banc a on treballava? No.s va arruíná vosté en una operació en qué.l va ambaucá Ricardo? No s'ha arruínat vosté mentres ells s'han fet rics?

D. Ramon. I qué hi vol fé?

Rafel. No res, no res D. Ramon. Io hai sentit dí sempre que.l llaó quan més vell és, més segura té la sarpa, i mentres queden ungles... (Ensenyan la daga.)

D. Ramon. Io espero la justícia allà dal (Pel cel.)

5 **Rafel.** Io també, pero mentrestan ... *a Dios rogando* i... no dixá que.ls pillos se burlen dels hòmens honrats, malvinatge! (Pega cops de puny a la taula. Entra Lluís campetxanamén.)

ESCENA III

Dits i Lluís

10 **Lluís.** Bo, Felip. Ia tenim al sinyó Rafel anganxat a les rames més altes del cireré.

Rafel. Hola Lluís! ¿Qui no s'anfada al vore que.l món està ple de llops famolencs que només esperen los descuits de les ovelles indefenses? (Transició). Bueno, bueno, dixem-hu córre això. Ia baixo del cireré.

15 **Lluís.** Bé, home, bé, així m'agrada, que no s'enfade.

Rafel. Com seguix la seua mare? I la cegueta que fa?

Lluís. La mare, pues tullideta al llit, pobreta, pero alegre i conformada, i la meua germana resan per a que io acabe d'arroplegá los quartos per a intentá l'operació que diuen los metges que li tornarà la vista.

20 **Rafel.** Déu hu face. I que sigue pronte, malvinatge, perquè això de ser ciego ...

D. Ramon. Creia io, que Ricardo li proporcionava los fondos necessaris per aná a l'estrangé a intentá l'operació.

25 **Rafel.** Malvinatge.l món. Si Lluís arriba a acceptar-li.ls quartos a.n aquell granuja, l'hauria avurrit. Dinés al preu que.ls hi volien dixá a Lluís, només los accepten los malvats com Ricardo.

D. Ramon. Pues?

Rafel. Pues que volia que Lluís intervingués en lo planteig d'una quiebra fraudulenta, de la que a canvi d'uns centenás de mils duros, haurien quedat mols desgraciats a la misèria.

5 **D. Ramon.** Ben fet, Lluís, de despreciar-los. No vulgue mai ni la salut a canvi de males accions.

Lluís. Mentres Déu me conserve l'antenimén.

10 **Rafel.** Ell provirà, Lluïset, ell provirà. Malvinatge, no són los quartos sols los que obrin l'aixeta de la ventura a.n este món, no; val més la pau que dóna una consciència tranquila, que tots los plaés conseguits a canvi de millons robats. Mira'm a mi. De rentista ric i desahogat, a rellissades i a tomballons de la mala sort, hai fet cap a sé conserge d'esta cova de lladres que.n diuen Banc. I tan contén sempre io. Malvinatge!
(Pega cops de puny.)

15 **Lluís.** (Rièn.) Sobretot contén.

Rafel. Es lo gènit.

(Entra Ricardo.)

ESCENA IV

20 Dits i Ricardo, que a l'entrá llança.l sombrero, s'assenta sense dí res, obri d'una revolada lo calaix i figura que tomba.l tinté. Crida.

Ricardo. (Miran a Rafel.) Qué fas aquí, estaquirot? No veus que s'ha abocat la tinta? Torca-hu!

Rafel. Vaiga uns modos! (Rafel torca la taula en un drap.)

Ricardo. Acaba i vés-te'n, que aquí només véns a destorbá.

25 (Rafel mutis, desdenyós, se'n va. Treballen tots.)

Ricardo. (Trau la petaca i dirigín-se a D. Ramon li diu.) Com estem de fondos, D. Ramon?

D. Ramon. Ai! Figure's, estan a fi de mes; los fondos, de tan fondos, no ls puc agafá.

Ricardo. Pues és mol tonto. Ia sap vosté com los fondos podrien está a flò de cartera.

5 **D. Ramon.** Home, gràcies per lo de tonto. Pero si vosté té la fòrmula per a qué la cartera s'òmpligue, face.l favor de donar-me-la, que bé .m vindrà.

Ricardo. Aquelles dos remoníssimes senyoretas que ahí anaven en vosté són filles seues?

D. Ramon. Sí, senyó.

10 **Ricardo.** (En cinisme.) Elles la tenen, la fòrmula.

D. Ramon. No hu veig.

Ricardo. Cotise-les!

Ricardo. Infame!

Lluís. Ricardo per Déu, a un bon pare i a un cavallé això...

15 **Ricardo.** Un pare i un cavallé sense dinés, tenín la mina que ell té en la hermosura de ses filles, no necessita vindre aquí a rebre la limosna que se li dóna per treballá. A lo menos, este és lo meu criteri.

Lluís. Es un criteri mol immoral, perdone que li digue Ricardo.

(D. Ramon plora)

20 **Ricardo.** Més immoral és que este senyó recibixque limosna del Banc Inter-Ibèric.

D. Ramon. Protesto. Lo que a mi me se dóna aquí, a.n esta casa, no és limosna, és una miserable compensació a lo que m'han perjudicat. En falses manyes, vosté i.l Jefe van arrancar-me del banc a on treballava i a on guanyava triple de lo que.m donen aquí. I después de 10 anys de treball intens en favor de vostés, m'han agotat.

25

Ricardo. I allavons quan treballava allà (En sorna cínica.) D. Ramon, la seua senyora...

Rafel. (Que ha estat escoltan, li tira un llibre al cap i braman diu.) Granuja! Si perquè és un home inofensiu te creus que tens dret a infamar-lo, t'equivoques.

(Ricardo s'alça violentamén per a atropellá a Rafel. Lluís intervé i sucjentan a Ricardo l'obliga a sentar-se.)

5 **Lluís.** Per Déu, senyós.

Ricardo. Qué fas, mussol? (A Rafel.) No sens que crida.1 Jefe?

(Mutis Rafel a la Direcció.)

Ricardo. No sabia que estés Paco.

Lluís. Es ia hora

10 (Entra Pepito en un plec i va a Ricardo i li diu)

Pepito. D. Ricardo, porten això per a vosté, diu que hu firme. Vosté ia n'està enterat.

15 **Ricardo.** Dus. (Pren lo plec, lo desfà, lo llig i después, en molta prosopopeia, lo firma. Se dirigix a Lluís dién-li després.) Lluís? Vol fer-me l'obsequi de firmá este mensatge? M'han fet este ancàrrec per a vosté i tinc interés en qué lo seu nom figure entre.1s prestigiosos que avaloren l'àlbum.

Lluís. (Amable.) En mol de gust, si no hi ha res que s'hi oposi.

Ricardo. Vosté vorà. (S'alça i va a la taula de Lluís i li entrega.1 plec.) Face.1 favor d'enterar-se.

20 **Lluís.** (Pren lo plec, lo comença a llegí i diu, tornan-li.) Dispense'm Ricardo, si rehuso l'honor que.m fan a l' invitar-me a firmá este mensatge. Va esta acció contra les meues conviccions més fermes i suposo que vosté no voldrà obligar-me a que obre contra.1s imperatius de la meua consciència.

Ricardo. Me nega este gust? Un favor que li demano me'l rehusa?

25 **Lluís.** En mol de sentimén.

Ricardo. Quines raons té?

Lluís. Raons d'honor i de patriotisme. Cada firma estampada a.n este mensatge me fa l'efecte d'una porca escupinyada a la cara augusta de la meua estimada pàtria.

Ricardo. No n'hi ha per a tan.

Lluís. Tot bon espanyol estic segú pensa com io.

Rafel. (S'atansa a vore.l plec i diu.) ¿Qu.és lo mensatge que alguns que.s diuen patriotes eleven, ansabonan al Presidén de la nació que per a robar-mos les colònies va inventá la infàmia del Maine?

Lluís. Sí Rafel, sí. Es lo mensatge a Wilson. Abans me tallaré les mans que estampar-hi la firma meua.

Rafel. Bravo, fill meu. Ancara.n queden d'hòmens, a Espanya. No tots són bords. No tots són judes que per temó o interés adulen als poderosos, deshonran-se i deshonran a sa mare.

Ancara queda qui no vol acotxar-se hasta ensenyá les vergonyes.

T'estimava Lluís, pero avui t'estimo més, i t'estimo perquè estimes lo que al món més hai estimat. Wilson! Estats Units! Maine! Oh si.ls estats fossen un polvorí i.m diguessen: Aquí tens esta metxa encesa i aquí tens tot l'or, tota la glòria i honors i poderios de la terra; si.t quedes en les riqueses i.ls honors, apaga la metxa; si desprecies la glòria i les riqueses te quedes en llibertat de pegá foc al polvorí, pero moriràs. Oh ditxa, al crit de "Viva Espanya", de "Viva la Justícia de Déu", pegaria foc al polvorí ancara que.ls meus ossos quedessen angrunats entre les venjadores ruïnes.

(S'abracen Lluís i Rafel. Pepito aplauidix. D. Ramon se torca les llàgrimes. Ricardo arrunsa.ls muscles i diu.)

Ricardo. *Cada loco con su tema*, pero hu sento per Lluís.

Rafel. ¿Que.l posareu a les llistes negres? Riu-te'n fill meu, que tems a vindre d'estes llistes negres se'n farà lo llibre d'or del patriotisme espanyol.

Pepito. (A Ricardo) Me'n puc andú estos paperots?

Ricardo. Qué has dit, noi?

Rafel. Paperots, home, paperots i malaguanyat nom.

Ricardo. ¿Paperots ne dieu de l'homenatge al Presidén de la nació protectora dels pobles dèbils?

Pepito. Lo meu pobre papà va portá de Cuba la ferida que.l va matá.

Rafel. I.l va ferí lo plom de la gran nació, veritat menut? I volen que cridéssem "Viva.ls lladres de la sang espanyola!". Malvats, bords, malvinatge qui.ls alaba, lladres!

Ricardo. (A Pepito) Vés, vés i porta.ls al puesto, vés.

5 **Pepito.** (Marxa correns) Lladres, lladres!

Ricardo. Bé, senyors. Per ara, los dono les gràcies per les lliçons de patriotisme. En quan pugue les hi pagaré. Sobretot a tu, estimat (En befa.) Lluís.

Rafel. En alguna infàmia de segú.

(Surt Paco de la direcció en uns papés.)

10

ESCENA V

Paco. Hola, senyós. (Va a la taula de Lluís. Encaixen.) Farà.l favor d'ordená estos documens i face.ls corresponens assientos (Donan-li uns atres papés.) Pot pagá los interessos que aquí indico dels fondos especials que vosté guarda.

15 **Lluís.** Molt bé D. Paco. I, a propòsit, fa tems que no hem fet arqueig. Si vosté té a bé, podríem fer-lo ara. Hu tinc tot a pun. Li sembla? (Fen acció d'obrí.l calaix.)

20 **Paco.** Fuiggue home, fuiggue. Si no tenia confiança en vosté no li donaria a guardá dinés. No necessito estar-los-hi contan cada dia. Quan s'acaben hu diu i en pau. I no.m parle mai més d'arqueig.

Lluís. Gràcies D. Paco per la confiança. Procuraré sé cada dia més digne d'ella.

Paco. Anem a una atra cosa. Té resolta ia la fòrmula aquella?

25 **Lluís.** Dins un rato tindrè.l gust d'entregar-la-hi ia llesta. Estic precisamén planteijan la última equació.

Paco. Mol bé. Estic satisfet de la seua labor. Per a premiar-li.l seu interés per la casa i per a estímul dels demés he resolt que ia des de demà, fi de mes, cobre 100 pessetes d'aumén. Treballe que ia se li recompensarà.

Ricardo. Estàs mol esplèndid, Paco!

Paco. Faig lo que dec, Ricardo. Mira, passa a la direcció que hem de parlá.

Ricardo. I si dia que no.m dóna la gana?

5 **Paco.** Los jefes d'establímén com este tenim cert aperitiu reservat per a.n estos casos Ricardo. Vés dins i calla, no dónes mal exemple.

Ricardo. Ia s'acabaran estes humillacions. (En despit.)

10 **Paco.** (Va a la taula de Ramon) D. Ramon, ha vist com acabo de premiá los bons servicis al jove (per Lluís). A vosté tinc lo sentimén de dir-li que si no posa més cuidado en lo que fa, hauré de pendre determinacions que no siran agradables, precisamén.

D. Ramon. Si ia poso tot lo cuidado que puc.

Paco. Pues a pesá del cuidado, ahí en la nota de valors belgues, va equivocar-se en 13 cèntims.

D. Ramon. La va calculá Ricardo, io sols la vaig copiá.

15 **Paco.** És igual. Vosté atengue's a lo que hai dit.

Rafel. Malvinatge l'hipocresia. Dieu-hu clá, lo que voleu és que.l pobre D. Ramon s'avurrixeque i se'n vaigue. Vaiga un modo de pagar-li lo que ell ha fet per vatros.

Paco. Sempre siràs un llengua llerga (Se'n va rién.)

20

ESCENA VI

Dits i Batiste

25 **Rafel.** (A Lluís) Malvinatge.l món! Hu veus com Déu provix? Tens cen pessetes més al mes que podran serví per a doná la vista a la meua estimada cegueta. (Timbre dins. Se'n va Rafel a Direcció.)

D. Ramon. L' enhorabona estimat Lluís. Aprofite's ara que después ia hu veu en mi, quan som vells només mos paguen en desprecis.

Lluís. No s'apure que Déu és mol bo. No cal que li digue que io en lo que pugue l'ajudaré en tot. Si'm surt bé lo que espero, crec que li podré oferí un càrrec segú i ben retribuït. No s'apure i sobretot no s'afligixque ni desespere.

D. Ramon. Oh fill meu, que Déu te pague lo bé que.m fas.

5 (Entra Pepito; a Lluís.)

Pepito. D. Lluís, aquí fora hi ha un vellet que pregunta per vosté. Diu que és lo que casi tots los dies pren la comunió jun en vosté.

Lluís. Ah! És lo sinyó Batiste, que passe, que passe.

(Se'n va Pepito.)

10 **Rafel.** Malvinatge, si Ricardo arriba a sabé que comulgues casi tots los dies, de beato i hipòcrita no.t dixerà.

Lluís. Pues ia hu sap, pues no sóc dels que amaguen la cara, ni s'averkonyixen de confessá a Déu. I si Ricardo se'n burlava, no sirà la primera vegada.

15 (Entra Batiste i Pepito.)

Batiste. Déu los guard. Com li va D. Lluís?

(Timbre dins, se'n va Rafel a Direcció.)

Lluís. Bé, sinyo Batiste, bé. Assente's, face.l favor.

Batiste. Aquí? (per la butaca.) No que l'ambrutaré.

20 **Lluís.** Si vosté no s'assenta, m'alçaré io. Assente's, no faltava més.

(S'assenta en repèl. Surt Rafel, va a D. Ramon i diu.)

Rafel. D. Ramon. Lo jefe, que entre lo Maijó i.ls apuntes que li va entregá ahí a última hora.

(D. Ramon pren los papés i llibre i se'n va.)

25 **Batiste.** Vosté perdonarà lo meu atrevimén de vindre aquí a molestar-lo, pero les circumstàncies mē tenen en una situació que han fet impossible asperés a demà.

Lluís. A vore? En qué.l puc serví?

Batiste. A.n este banc, fan préstamos?

Lluís. Sí senyó, pero.m temo que les condicions en qué.ls fan, no li han de convindre.

5 **Batiste.** Siguen les que siguen les acepto, pues per dures i terribles que siguen, mai per a mi hu siran tan com les conseqüències de que no me'l facen. La meua situació és apuradíssima. La vida d'un fillet meu dependix de l'operació que en tota urgència li ha de fé un metge; per a pagar-la necessito.ls dines del préstamo. Es terrible, és terrible l'estat del meu fillet.

10 **Lluís.** Ignorava que tingués família, vosté.

Batiste. Ne tinc i no.n tinc, perquè.l fill de qué li parlo, si bé no li sóc pare, me'l vull com si l'hi fos. Lo vaig arroplegá. Era un ser perdudet. Abandonat, anava redolan com fulla arrancada de l'arbre, sense arrimo de ningú, i me'l vull no com un pare, sinó com una mare, pues io me l'hai criat. I me se mor, D. Lluís, me se mor si no acudixo a temps a salvar-lo. Ai D. Lluís, qué faré io al món sense ell? Sóc mol desgraciat... io.n tenia un de fill, D. Lluís i fa quinze anys...

Lluís. Se li va emportá Déu, també?

Batiste. Més hauria valgut. Déu meu, Déu meu. (Plora aixanglotan.)

20 **Lluís.** No s'afligixque, serene's.

Batiste. Es que vosté no sap lo que amarga la vida d'un pare honrat, la deshonra d'un fill. No puc més D. Lluís. Ajude'm, ajude'm per a qué.l fillet que.m queda i que és lo meu consol i la meua alegria, no me se morgue.

Lluís. I qué puc fer, io?

25 **Batiste.** (Trau uns papés i donan-los-hi, diu) Aquí té estes làmines, últims restos de la meua passada fortuna. Aquí té la garantia. Representa més de 5.000 pessetes i io només ne necessito 1.000 que és lo que.l metge.m demana per a fé l'operació al meu fillet. Io esperava ia avui del meu poble que m'enviessen estos dinés, pero no sé perquè no me.ls han enviat ancara, i com l'operació és indispensable que.s
30 face avui pues demà sirà tard, i.l metge no la vol fé si no li pago per davan.

Rafel. Ah, metge granuja! Quan vindrà la pluja de foc que sucarre a tots los lladres com este que.s fan rics comercian i esplotan la salut dels desgraciats. Malvinatge.l metge i.ls que són com ell!

Lluís. Digue sinyó Batiste, digue.

Batiste. Ia està dit tot. Vosté és ara que m'ha de traure d'estes ànsies que m'aufeguen. Examine, examine les làmines, tenen un valor de 5.000 pessetes, i io només ne demano 1.000, per a mol pocs dies. Potsé demà ia les podré torná, qui sap si avui mateix, pues poden arribá del poble.

LLuís. (Mira les làmines i en lo cap fa signes de contrarietat, diu.) No podem fé res. No tenen estos valós cotisació en lo dia d'avui i ademés no.ls admitix la casa. Io per mi no tindria inconvenién pero.ls jefes, sap?

Batiste. Pobre, fillet meu. Quina pena meua. Vore't morí i per falta d'unes miserables pessetes no puguer-te doná la vida. A on me decanto, Déu meu? Sol aquí. Desconegut de persones que puguessen fer-me este favor, i vosté que.m coneix m'abandona, me tanca la porta a tota esperança. Déu meu! (Plora.)

Lluís. Sé que és inútil, pero espere uns momens i hu aniré a consultá en lo jefe. Sé que.m dirà que no.

Rafel. Qué consulta ni *ocho quartos* si saps que t'ha de dí que no. Fes l'operació i am pau. No són garantia firme de 5.000 pessetes? 5.000 no responen de 1.000?

Lluís. Sí, pero ia saps com pensen los jefes.

Rafel. Ia, pero home busca un mig.

Batiste. Sí, busque per l'amor de Déu. Ell lo hi recompensarà. (Timbre dins, se'n va Rafel dién)

Rafel. Arregla-hu home, arregla-hu (Se'n va a Direcció.)

Lluís. És veritat que aquí tinc més de 7.000 pessetes, pero...

Batiste. Per lo més s'estime Lluís, per sa mare, li demano que no dixes morí al meu fillet.

Lluís. (S'alça i passeija agitat.) Per mi ni un minut hauria dubtat. Pero no són meus los dinés que guardo. M'exposo a perdre.l pa si.m descubrien i l'honor, que val més que.l pa. Siria un abús de confiança.

Batiste. No, Lluís, no. No, perquè io li poso per la meua salvació que demà tindrà los dinés atra vegada.
(Ricardo surt i queda escoltan.)

Lluís. (Pren resolució, alça les mans al cel i, decidit, obri.l calaix, trau billets, los conta i.ls dóna a Batiste, diu.) Prengue. Vaigue i salve al seu petitet. Déu farà que no.s convertixque en mal lo bé de la meua acció.

Batiste. Gràcies, gràcies. (S'alça i va per a marxá.)

5 **Lluís.** (Agafan les làmines.) Prengue, prengue, amàgue-se-les i no les pergue.

Batiste. No, quede-se-les, són en garantia.

LLuís. Los hòmens honrats no necessiten garantia.

(L'obliga a pendre-les. Batiste se'n va donan gràcies en un mutis. Lluís l'acompanya, dién.)

10 **Lluís.** Que satisfeta queda l'ànima quan se pot fé un favor.

ESCENA VII

Ricardo, Rafel i Lluís

15 **Ricardo.** Més satisfeta queda quan se pot venjá. Conque lo tal Lluís se pren la llibertat de disposá dels fondos socials sense autorisació ni garantia de cap classe. Això a la meua terra ne diuen abús de confiança, i qui sap si també.n podria dí robo. Vaia, vaia. Qui m'ha dit a mi que este vell i Lluís no fan negoci en los quartos de la casa? Qui deu sé este vell? No li hai pogut vore la cara. Algun lladret, de segú. Ia.m dia.l cor que.l dia de la vengança estava prop. Ara vorem si.ls fums de l'honor i del patriotisme.t serviran per a escapar-te de les

20 sarpes de la justícia.

(De dins Lluís com parlan en Batiste.)

Lluís. Sí home, vaigue descansat. Ia me les tornarà demà.

Batiste. (De dins) Si me les tornen avui, a l'acte les hi duré. Gràcies de tot. A vosté deuré la vida del meu fillet.

25 (Entra Lluís i va a la caixa después de pendre un papé de la seua taula.)

Ricardo. Ah, hipòcrita. Ia és arribada la meua hora. Ara vorem si Paco, este jefe ximple que per a tots té mala antranya menos per a.n este lladret, obri.ls ulls. A vore si.s negarà a vore la evidència. (Se'n va a la direcció.)

LLuís. (Surt de la caixa en papés a les mans i s'assenta.) Que contén se n'ha anat lo pobre sinyó Batiste. Déu face que pronte pugue vore's al seu fillet bo i sà (Fulleija papés, obri.l calaix, lo torna a tancá.)

5 No hu sé. Diràs que tingue no sé qué que.m fa está intranquil. Déu meu! Que acàs lo que io crec un obra de caritat és un crimen? Senyor, que hasta.l fé bé tingue inconvenièn algunes vegades!

(Surt Rafel.)

10 **Rafel.** Lluís, fill meu, Ricardo no sé qué li diu al jefe. És un malvat est homenot. Dis-me, aquell vellet no és aquell que té una botigueta de carbó i mistos al carré de detràs?

LLuís. Sí sinyó, és mol bon home.

Rafel. No sé perquè.m sembla que avui... Lo cor me diu que s'ajuntarà lo cel en la terra. Ia hi som.

(Surten Ricardo i Paco, este mol senyó.)

15

ESCENA VIII

Paco, Ricardo, D. Ramon, Rafel i Lluís

(Paco surt i va a la taula de Lluís, com si fos un jutge diu.)

20 **Paco.** Sabia que la granujeria al món se presentava disfrassada de mil maneres, pero mai m'hauria figurat que.s pugués disfrassá en la forma que vosté la porta amagada. Lluís, vosté m'ha anganyat miserablement.

Lluís. D. Paco... (Inquiet.)

Ricardo. Tots los beatos sou iguals. Falsos i hipòcrites.

25 **Lluís.** Ricardo, no m'obligue a fer-li angullí les inconveniències. No estic disposat a aguantar-ne cap de vosté.

Ricardo. Al jefe t'has de dirigí.

Lluís. (Mira a Paco com dién, vosté dirà.)

Paco. Ia pot suposá a qué.m refereixo.

Lluís. No atino.

Ricardo. Al dret, home, al dret.

5 **Paco.** Ia hi aniré (A Lluís.) Qui s'hauria pogut pensá que davall d'aquella aparén fidelitat i interés per mi i.l meu negoci, hi amagués vosté...

Lluís. D. Paco, per favor, acabe en les reticències.

Paco. Ia s'han acabat. Vosté és un lladre.

Lluís. Io? Io lladre?

10 **Paco.** Sí vosté. I qui sap des de quan temps i qui sap lo que m'haurà robat hasta l'hora d'ara.

LLuís. (En dignitat.) Esta acusació a mi no me se fa sense proves.

DOLÇURES I GIRIPIGUES

Ensaig dramàtic fet correns i de pressa per a la festa del Nadal del pobre; en prosa i en un acte, original de Joan Moreira. 1.920.

PERSONATGES

JAUME, obré (27 anys)

PERE, obré (30 anys)

JOANET, aprenén (15 anys)

5 D. PASQUAL, rentiste (52 anys)

D. RAFEL, mestre d'estudi (60 anys)

ACTE ÚNIC

5 L'escena representa una sala ben arreglada de la casa del rentiste. Si pot sé, lujo. A l'esquerra porta practicable en portié. Al fondo, porta practicable. Al pany de paret de l'esquerra un gran Santocristo o quadro d'assunto religiós i una targetera japonesa en fotografies i postals, i una panòplia en armes.

A l'alçar-se.l telon, un a cada banda estan Jaume i Pere en escales, fén uns instalació elèctrica. L'aprenén Joanet servix a un i atre.

ESCENA I

Jaume, Pere i aprenén

10 **Jaume.** (Damun l'escala pica a la paret i canta fort la Marsellesa, allò de "A l'arma ciutadans, tallem lo coll a tots...")

Pere. Pos xic reporta't, mira a on estem.

Jaume. (Pel San Cristo o quadro.) Que hu dius per allò? Que ancara hi creus tu en allò?

15 **Pere.** Que vós no hi creieu?

Jaume. Ni hi crec ni no hi crec, en estes paparrutxes. No sé qué és.

Pere. No us hu van ensenyá de petit? No hau tingut mare?

Jaume. Sí, pero treballava 14 hores cada dia a la fàbrica.

Pere. No hu fet la primera comunió?

20 **Jaume.** I que esteu de broma! Io? Fugiu 'home. Per qui.m preneu? Los proletaris a.n això li tenim fàstic.

Pere. Home, ia voràs, io sóc proletari com tu i...

Jaume. Ia veuràs, dixem-hu córre. Cada u se sap lo seu. Natros, guerra al burgés, i feu lo favor de no treballá tan en ànsia, falten 6 metros de línia i hem de passar-hi tot lo dia, oi?

Pere. Pero si en mig hora està fet, això.

5 **Jaume.** Bueno, bueno, a Barcelona.n costaria dos dies lo fer-hu. Que treballe.l burgés. Ja està dit, un isladó cada mig quart, i trencar-ne algun. Té, fuma. (Trau la petaca, trau un pito, l'allarga a Pere, tiran-la al noi, que no l'ampoma, per lo que li tira les mordaces en ràbia) No hai vist màrrec més ansopit i tonto. Que prens la comunió tu també? (Burlon.)

10 **Joanet.** Tots los dumenges a San Francés. (Dóna la petaca a Pere.)

Jaume. Ia, ia.s veu. Això us ambrutix. Allí us antabanen i us fan inútils per alterná en proletaris consciens.

Joanet. Allí lo que mos ansenyen és a sé bons obrés, bons ciutadans i bons fills.

15 **Jaume.** Això us darà pa. Vatos fareu sort. Que.m xoca. Sé bons cristians! En qué.s minja això? Qué vol dí, això?

Joanet. Sé honrats, treballadós de consciència, respectá a les autoritats i estimá als pares i a tots los hòmens.

20 **Jaume.** Hu veieu com sou uns hipòcrites? Això és sé honrats? Respectá les autoritats? Tindre consciència? Qué vol dí que no robéssem? que no matéssem, que no incendiéssem? Oh, pues això no pot sé. Los Bancs i.ls convents i les Iglésies s'han de cremá; són los caus on se forgen les cadenes de l'esclavitud de l'obré i de la barbàrie del proletariat. Hem d'assassiná a tots, a tots los explotadós. No ha de quedá ni un flare, ni un clèric, ni una monja. Estos, estos són la causa del nostre mal. Hem d'acabá en tots los lladres de la nostra dignitat, en los que mos fan més ambrutits que les bèsties. En quin ànsia espero.l dia de la victòria. Quan vindrà.l dia que les lluminàries dels convents cremats il.luminaran l'espai? Oh dia gloriós! Sé honrats! Si ia hu sirem honrats. Farem bona faena.

25

30 **Pere.** I això us ensenyen a vatos? Això? Tot vos hu fan creure. Quin mal vos fan les monges que donen la salut i la juventut i la vida per cuidá als malals? Qué us fan los capellans?...

Jaume. Bueno, bueno, romanços. Pero escolten, la policia i la guàrdia civil també cuiden malals? Estos botxins del poble, també.ls hem d'adorá; a.n esta inquisició, també l'hem de respectá? Mai, mai, Fora! Guerra! Mort i només que mort per als assassinos de l'obré, per als guardians de la burgesia. Noi, no.t dices

antabaná, fes-te home, pero no femella com vos volen fé.ls flares. Viva.l Sindicalisme! Guerra a la burgesia! Foc a la propietat! Fora la guàrdia civil! Visca la llibertat!.

5 **Pere.** Sí, visca la llibertat del treball, visca la llibertat de sé hòmens honrats, visca la llibertat d'áná a missa, visca la llibertat de volé salvá a la societat amenaçada per les bogeries de quatre perversos antabanats. Fill meu, no l'ascoltes a Jaume, no l'ascoltes. Pots sé molt bon obré, i defensá en ànima los teus drets contra.ls explotadós de la suó de l'obré, pero per a defensar-te, ni.t cal incendiá convens ni assassiná guàrdia civil.

10 **Jaume.** *Adiós frai Candil!* Noi, tu creu-me a mi, dixa'l aná a.n este apaga-llànties.

Joanet. Viva la guàrdia civil! Viva, viva i viva!!!

Jaume. (Li tira.l martell en ràbia i li toca al peu. Joanet plora.) Calla marica, que si baixo t'arrancaré les orelles.

15 **Pere.** No tingues tan males antranyes. No crides tu guerra a la societat? No pot cridá ell viva qui vulgue? Esta és la vostra llibertat?

Jaume. I que.n teniu de llana al clatell, pero no.n teniu vatros la culpa, no. La culpa la tenen los pares.

Pere. Los vostres vos han ensenyat estes coses?

20 **Jaume.** Los meus pares treballaven allà a Barcelona. Quan treballàvem, minjàvem tots, i quan feien huelga... allavons mos minjàvem los punys de ràbia. En una d'estes huelgues se va perdre la meua germana.

Pere. Ah, teniu una germana?

Jaume. Per la meua desgràcia.

25 **Pere.** Creia que éreu sol al món.

Jaume. Sol sóc, perquè la germana va desaparéixe... oh pobra Matilde!...

Pere. És morta?

30 **Jaume.** Més valdria. (Boig) La burgesia! Que respecte a la burgesia!, Als senyorets! L'odi a la burgesia ve del dia d'una huelga. Pobra Matilde, feia nou dies que a casa no havíem encés lo foc. Lo senyoret, lo burgés, l'amo de la fàbrica, no.n tenia prou en la suó i.l treball de la meua germana, no.n tenia prou

en la seua salut. Lladre!, Un dia...

Pere. Jaume, calma't per Déu.

Jaume. Un dia la meua germana va vindre a casa desesperada, va doná a la mare un billet de 500 pessetes i va fugí. Avergonyida per la deshonra va desaparéixe. No n'hem sabut més. Per companyeres de la fàbrica vam sabé que.l
5 burgés... Lladre! Oh, la vida donaria per trobar-m'hi cara a cara, en estes urpes li arrancaria la vida. En la seua mort no.m pagaria la mort de la meua mare i la locura del meu pare i qui sap si la meua perdició, perquè al desfer-se la família vaig trobar-me com astella que arrastra l'oneig furiós del mar de la vida, i hai anat
10 d'aquí allà, sempre sense rumbo, sempre en les antranyes anceses per l'odi i la vengança. Que mire pels burgesos! Prou, fumeu, fumeu. I si teniu germanes guardeu-les bé, que io sé lo que costa lo perdre-la.

Pere. Pobre amic meu. Sou ancara més desgraciat perquè no coneixeu a Déu, que és just.

15 **Jaume.** Just? I.l burgés? I ma mare...i

Pere. Estàs desesperat i no mos entendrem. Calma't que ia t'explicaré. No tots los hòmens són com lo que va causá la desgràcia vostra, no tots són malvats.

Jaume. A on són? A on són los burgesos bons?

20 **Pere.** Ia te'n faré conéixer. Prou que n'hi han, lo que per desgràcia no n'has tractat cap.

Jaume. Ni ganes.

Pere. Joanet, dóna'm aisladós.

Joanet. (Va a la caixa per a pendre'n i donar-los-hi, pero agafan-lo, Jaume diu.)

Jaume. Tu no dónes res. Que vaigue a buscar-los.

25 **Joanet.** (Soltan-se puja un escaló per a donar aisladós a Pere.)

Jaume. Que vaigue, hai dit. (Pega cop a Joanet.)

Joanet. No.m pegue home, que vosté fa mal.

Pere. No veus que és una criatura?

Jaume. Qui és ton pare, noi?

Joanet. No.n tinc de pare.

Jaume. Ia m'hu pensava, de segú, al menos algun flare...

Pere. Jaume!

Jaume. Sí home, sí, un sapo u atre ha sigut son pare.

5 **Joanet.** Mon pare no ha sigut cap sapo, mon pare era tan digne com lo primé. Mon pare era sargento de la guàrdia civil, mort a traïció per uns hòmens dolens.

Jaume. Massa poc. Es com havien de morí tots, assessinats.

Joanet. Si io fos home ia, potsé no hu diria això.

10 **Jaume.** Hu veieu? Ia se sent civilet, ia és maton. Puf, fill d'un assessino del proletariat i d'una...

Joanet. Fill d'un defensó de la Pàtria (Se li tira damun violentamén.) i de la dona més digna i més bona del món. I ancara ha de nàixe l'home que la insulte. (En la brega Jaume l'agafa pels cabells i.l sarandeija. Pere baixa de l'ascala i.l.s departix, no sense esforç.)

15 **Pere.** Tots los de les teues idees són tan valens que peguen als nois?

Jaume. Als ximplets com aquest los peguen pero als traïdós a la causa obrera com vós, los degollem.

Pere. Ni io sóc traïdó, ni a mi.m degollaràs. Qui pega a un noi no és capaç d'alçá la vista davan d'un home.

20 **Jaume.** No.m fésseu riure.

Pere. Prou, que esteu obcecat, prou. Quan vos calmésseu ia parlarem. Preneu, fumeu (Li allarga la petaca)

Jaume. I que.n sou d'hipòcrites i covards.

25 **Pere.** Ia t'hai dit que.n parlarem. Aquí no. I això de covard a un home que a Melilla s'ha guanyat la creu del mèrit militar per fet de guerra, no se li diu covard, sense que qui la hi digue se hu haigue d'angullí, pero ara no, hai dit.

Jaume. Puf, quin fàstic! La milícia! Puf, fugim.

Pere. Me feu llàstima, sou digne de compassió.

(Pausa. Jaume va miran pel quarto. Se queda parat davan la targetera i mira.)

Jaume. Manoi quines pells. La Lunares, La Sevillanita, La Lucero del Alba, La... (Se fa un pas arrere, trastornat) Qué? Oh! Qui és esta? Veniu Peret, feu-me.l favor. Mireu, veam si hi ha dedicatòria a.n aquet retrato.

Pere. (Va mira i diu.) No. Sols diu *Napoleon fotógrafo. Barcelona*. Pero, qué teniu?

Jaume. (Aguantan-se.l cor.) Res, res, ia ha passat. (Va a la panòplia i pren un revòlver i una pistola, les mira i diu.) I estan carregats. Molt bé.

10 **Pere.** Qué feu?

Jaume. Res. (Va a la panòplia, penja la pistola, s'amaga.l revòlver. Al penjá la pistola fa caure la panòplia. Al soroll surt D.Pasqual. Vist negligemén.)

15 **D.Pasqual.** Qué passa aquí? Qui hu ha fet caure això? Així treballen, vostés? Per a qué batxillereigen los pago? En tot lo dia no han fet més que això? Holgasans. Después volen millores. Ancora demanen menos hores de treball.

Jaume. Bé, ia hu vorà, no s'hi amoïne, això ha caigut sense tocar-ho.

D.Pasqual. Bueno, bueno. Veam si acaben pronte d'aquí que ancora falta.l salon i.l minjadó.

Pere. Pronte acabarem. Ànsia petit, vinga, aisladós.

20 **Jaume.** A mi dóna'm fil per a la línia, ànsia civilet, (Piquen fort, Pere en idea i Jaume a la valenta.)

Jaume. (A D.Pasqual.) Sap que té allí una col.lecció de mosses (pels retratos) que Déu-n'hi-doret?

D.Pasqual. (Orgullós.) Són petits records d'antigues amistats.

25 **Jaume.** Ah, ia! Totes, totes? (En picardia.)

D.Pasqual. Pse. (Joiós.)

Jaume. No hi ha com tindre calés. Mol bé, home, mol bé, de modo que és un *currido a la cuenta*, no?

D.Pasqual. Ala, ala, treballe.

- Pere.** Lo tornavís petit.
- Jaume.** Dóna-me'l a mi.
- Pere.** La clau inglesa.
- Jaume.** La tinc io.
- 5 **Joanet.** Vol lo meu tornavís?
- Jaume.** (Baixa, li pren i diu.) Est eina és meua, lladret, me falta de la caixa.
- Joanet.** Lo vaig comprar fa quinze dies a casa.l sinyó Lluc. Veigue com pot sé seu.
- Jaume.** Ia surt de qui ets fill. Bé comences, primé lladre i después civil.
- 10 **Joanet.** Io no sóc lladre. I no torne a nombrá a mon pare perquè no podré maná de mi.
- Jaume.** Lladret.
- Pere.** Pero no és este.l teu tornavís? (Ansenyan-ne un que n'hi trau del devantal.)
- 15 **Jaume.** Es igual. Si no me l'ha robat, ia vindrà.
- D.Pasqual.** Pero treballen i dixen-se de cançons.
- Jaume.** (Puijan l'ascala.) "Degolleu-los a tots" (Cantan la Marsellesa).
- D.Pasqual.** Calle vosté i.l can, i treballe.
- Jaume.** I vosté per qué no treballa?
- 20 **D.Pasqual.** Ia hai treballat prou. A Barcelona tenia una fàbrica i io sé lo que és treballá.
- Jaume.** A Barcelona? Era burgés? (Com volén antaulá conversa)
- D.Pasqual.** Que treballe o li faig lo conte.
- Jaume.** Es aviat home, per a plegá. A on aniria sense un ral?

D.Pasqual. Treballe i prou.

Jaume. (Li cau lo martell i al caure diu.) Pum!!

D.Pasqual. Ai!!

Jaume. Res, home. (D.Rafel de dins.)

5 **D.Rafel.** Dóna'l seu permís?

D.Pasqual. Adelante! (Entra D.Rafel.) Qué diu, D.Rafel? (Fregan-se les mans.) Assente's, face'l favor.

D.Rafel. Gràcies, en lo seu permís. (S'assenta.)

10 **D.Pasqual.** Que ve per allò? Així m'agrada. Los hòmens sérios, que'ls agrade cumplí en los seus compromisos. Bé, home bé. Ia hu sap, sempre que li convingue la meua caixa està a la seua disposició. No hi ha res que m'amoïne més que vore a la gen que patix per falta de dinés. Això sí, si té garanties, això sempre.

15 **Jaume.** Pere? Hu sens? D.Eixe, pues ia pot amaní unes quantes mils pessetones perquè'l company i io no tenim ni un ral. Done-mo-les i.m faig amics dels burgesos. Vinguen les peles (Baixa de l'ascala.)

D.Pasqual. Miren, facen lo favor, dixen-mos sols, vaiguen al minjadó.

Jaume. Apa nois, de pressa, al minjadó; a la taula i al llit al primé crit; ala, ala. (Agafan los trastes.)

D.Pasqual. Comencen la instalació per la ximenea.

20 **Jaume.** A treballá és que mos envia al minjadó? *Viva.l primero de mayo! Viva.l rumbo!* Ah, pero después vindrem a buscá les peles. "Degollem a tots" (Cantan. Al passá per davan la taula que hi ha una capsa de puros n'agafa un, l'ancén i se'n va cantan.) No quede ni un burgés...

D.Pasqual. (A D.Rafel.) Ha vis? Quina barra!

25 **Jaume.** (Retornan.) Si li ve d'un puro, desconte-me-hu de les dos mil peles que después me donarà (Se'n va rién.)

D.Pasqual. Quina poca vergonya. Después diuen. No mereixen cap consideració. No mereixen més que palo. No li sembla, D.Rafel?

D.Rafel. Oh! tinc idees un poc estranyes respecte als obrés.

D.Pasqual. A veam, a veam.

5 **D.Rafel.** Un pobre mestre d'estudi, sempre posat entre llibres i entre aquelles petites flos de la vida, entre ls noiets, té.l sentimén de la compassió mol desarròllat, per això no és estrany que lo que més sento pels obrés és compassió, per a mi són més dignes de llàstima que de cops.

D.Pasqual. Qué diu? Ca home, vosté va equivocac. Pels obrés, que en les seues huelgues i coses tenen a Espanya revolta, no vé.l progrés. Si io fos lo govern, ia hu arreglaria, ia. Aumentaria la guàrdia civil, triplicaria la policia i aixamplaria les presons.

10 **D.Rafel.** Per a qué?

D.Pasqual. Per a amarrá als revoltosos, per a mantindre l'orde. Oh! L'orde i la disciplina són la pau; la pau és...

D.Rafel. (Interrumpín.) La digestió, la bona digestió, entesos.

D.Pasqual. Sense orde perillen lo progrés i la justícia, no li sembla?

15 **D.Rafel.** Lo que.m sembla és que no sempre perillen per culpa dels obrés, la justícia i l'ordre.

D.Pasqual. D.Rafel!

D.Rafel. Anem a vore. Vosté que fa per l'orde?

D.Pasqual. Io, io? No alborotá i...

20 **D.Rafel.** Conforme, vosté com l'operació d'agafá les astisores i tallar cupons no fa soroll, per això diu que no alborota, conforme; com tampoc alborota quan va a cobrá cada trimestre les 18.000 pessetes.

D.Pasqual. 28.000, D.Rafel, 28.000, no.m face més pobre del que sóc. Gràcies a déu en un any hai aumentat lo capital, i això que ha sigut un any mol accidentat.

25 **D.Rafel.** Conque lo que vosté fa per l'orde és solamén cobrá cada trimestre les 28.000 pessetes i... gosar-les, no és això?

D.Pasqual. Oh, i faig limosnes.

D.Rafel. Sí, sí, ia sé que cada dissabte dóna dos pessetes per a limosna, i en això ia ha fet prou per l'orde?

D.Pasqual. Més voldria fé pero no puc. Les obligacions...

D.Rafel. Pobre D.Pasqual. Sí, ia hu veig, sempre li han fet temó les obligacions, per això ni s'ha volgut casá, per no mantindre a la dona?

5 **D.Pasqual.** No.m parle de dones. Mire, veu? (Pel targeté.) Si li dia lo que.m costen!

D.Rafel. Ia, ia. Costa més mantindre un vici que dos fills.

D.Pasqual. Pero hem fugit de la qüestió que era que.ls obrés sols mereixen despreci per ignorans i brutos.

10 **D.Rafel.** En això de la ignorància, per desgràcia té raó. Pero, qui.n té la culpa de qué.ls pobres obrés siguen ignorans? Vostés, los rics, ne tenen la culpa.

D.Pasqual. *Otra que tal.*

D. Rafel. A la fàbrica de vostés, quans noiets petits treballaven?

D.Pasqual. Oh, mols, mols, lo menos 80, entre 8 i 12 anys i ben dolens que eren, los havia de tractá a varades per a fer-los sirgá drets.

15 **D.Rafel.** I creu vosté que les criatures después del treball del dia, poden aná a escola? Es lícit esplotá noiets?

D.Pasqual. Oh, oh, lo negoci és lo negoci; i bons estaríem que además de pagar-los lo jornal mos haguésem de preocupá de les escoles dels obrés de la nostra fàbrica.

20 **D.Rafel.** Pues per no preocupar-se'n los patronos, queden los obrés per la seua ignorància en mans dels desalmats que.ls envenenen lo cor i.ls aniquilen l'antenimén; com no estan preparats per cap estudi, ni.ls aguanta cap freno religiós, creuen a ulls tancats lo que el periòdic, al mitin i a la junta.ls diuen i si.ls manen que peguen foc als Registres de la Propietat, los Registres cremen; si.ls manen saqueijá un banc, lo banc saqueigen, i si.ls manen assaltar un quartel, lo quartel assalten com bèsties salvatges, sense aturar-se davan cap criminal violència ancara que.ls haigue de costá la mort.

25

D.Pasqual. I d'això.n tenen la culpa.ls rics?

30 **D.Rafel.** Sí senyó, sí senyó. Quines escoles subvenciona vosté? Quines catequístiques protegix? Qué fa vosté per aquelles institucions que en entusiasme i teson treballen per la moralisació de l'obré, contrarrestan les perniciososes

propagandes dels ruïns? No res, veritat? Pues com fan la majó part dels rics.

D.Pasqual. Oh, vosté és un boltxevic. Mire, a.n este pas li retiraré l'amistat.

5 **D.Rafel.** Tan se val. Ia que hai començat, no pararé. Ia sé que les veritats són com les giripigues segons per a qui, pero també són dolces com la mel per als hòmens honrats. Vosté vol orde, tranquil·litat, no per a fomentá les obres de cultura ciutadana, no per a qué creixquen les obres de moralisadora educació, no; vostés volen tranquil·litat per a qué no.ls trenquen la digestió. A vosté li dol un duro per a una escola, i no escatima mil pessetes una nit de joc, sense doldre-li llançá un grapat de billets de banc a les perfumades sales d'elegan prostíbul.

10 **D.Pasqual.** Prou, prou.

D.Rafel. És cru, pero és veritat. Vostés tremolen quan senten lo bramit de la fiera, quan la tea amenaça destruir-ho tot, tremolen i no pensen que en vostés està que la tea no s'encengue i que la fiera calle. En amor i caritat s'amansix lo poble, com en carícies i cuidados s'amansix lo llaó.

15 **D.Pasqual.** Que hu facen los governs.

20 **D.Rafel.** Los governs no poden entrá a cada tallé i cada fàbrica per a obligá als amos a que practiquen les doctrines de Cristo. Los governs no poden fé que.ls amos, cers amos -les excepcions confirmen les regles- dixen de ser egoistes i avaros. Los governs! No són ells sols los que han de treballá per la pau. Som tots. Satisfem les nobles aspiracions del poble, minvem en egoisme i creixem en amor i caritat, i la pau més absoluta, sense que les baionetes la imposen, reinarà per tot arreu. Amor i sacrifici, esta és la fòrmula.

D.Pasqual. Si ia.n faig de sacrifici, io.

D.Rafel. Sí, ia hu sé, dóna dos pessetes als pobres cada dissabte.

25 **D.Pasqual.** Bueno, bueno, crec que ia hem parlat prou, arreglem lo nostre negoci ia que.ls demés no.ls podem arreglá. Avui venç lo plaço, i ia li hai dit que si necessita algo, demane.

30 **D.Rafel.** No esperava menos de vosté (Trau la cartera i uns billets d'ella i un documén). Aquí està esta cantitat i perquè no li calgués molestá hai estés ia lo compromís, firmat i tot i en totes les garanties legals.

D.Pasqual. (Conta.ls billets i diu.) S'ha equivocat, D.Rafel. Només me dóna 1.500 pessetes i són 3.000 les que.m deu.

D.Rafel. Sí, ia hu sé; per això li dono este documén en qué.m comprometo a

abonar-li.l saldo dins d'est any.

D.Pasqual. Això sí que no, estimat D.Rafel, això sí que no, no hu puc fé. Lo compromís era entregar-me avui lo total de la cantitat, de lo contrari l'hort queda meu.

5 **D.Rafel.** Un hort que val 5.000 pessetes per a pagá un deute de 3.000?

D.Pasqual. Tracte és tracte.

D.Rafel. No vaig llegí lo que vosté.m va fé firmá.

D.Pasqual. No hagués sigut tonto.

D.Rafel. D.Pasqual, vosté té antranyes i no voldrà que.m quede a la misèria.

10 **D.Pasqual.** I qué n'hai de fé io de la seua misèria? No hu comprén, san baró? Lo que li convé és pagar-me.

D.Rafel. No puc.

D.Pasqual. Bé va pugué pendre.ls meus dinés?

D.Rafel. La meua desgràcia dependia d'aquells dinés.

15 **D.Pasqual.** Ia hu veu, vosté mateix confessa lo gran favor que li vaig fé.

D.Rafel. Per l'amor de Déu.

D.Pasqual. Tot lo que vulgue, pero ans que tot és lo compromís, ans que tot la paraula.

D.Rafel. Si io no hi voldria faltá a la paraula.

20 **D.Pasqual.** Io.l vaig traure de l'apuro.

D.Rafel. A costa de la meua ruïna i la de mos fills.

D.Pasqual. Ancara m'insulta? Més val que.m pague lo que.m deu.

D.Rafel. Si no li nego.

D.Pasqual. Pues pague'm.

25 **D.Rafel.** No puc. No tinc un cèntim més.

D.Pasqual. Vosté va prometre pagar-me avui.

D.Rafel. Vosté va fer-me l'oferimén; tot s'hu va dí vosté i ademés va dí que no m'apretaria.

5 **D.Pasqual.** Si no l'apreto, amb bona fe. Mire, sap lo que pot fé? Pagar-me, sinó a vosté, qué li és? me quedo l'hort. La llei.

D.Rafel. Tingue compassió. Espere's uns dies. Ia.ls trobaré.ls dines, los demanaré, io li prometo pagar-los-hi dins d'esta semana.

D.Pasqual. Tracte és tracte. Avui cau lo plaço; vaiga, per a qué veigue que l'estimo, li dono un.hora de tems per a qué.m pague. No hu faria a tots.

10 **D.Rafel.** Un.hora! A on les trobo en un hora 1.500 pessetes?

D.Pasqual. Pues vosté mateix. Hai fet tot lo que podia.

D.Rafel. I fa un momén que.m dia que disposés de la seua caixa.

D.Pasqual. Oh, primé pague'm. Con que l'hort per a mi?

D.Rafel. Pense en la justícia de Déu.

15 **D.Pasqual.** Oh, me'n ric; tinc la consciència tranquila.

(Entra braman Jaume, desgrenyat, furiós, va recte a la targetera, despenja.l retrato d'abans i diu a D.Pasqual:)

Jaume. L'hora de la justícia ha arribat. Avui començo a creure que hi ha Déu. Per casualitat, detràs d'un quadro del minjadó hai trobat la prova.

20 **D.Pasqual.** A qué vé, això?

Jaume. Calma, calma, contesteu. Vos teníeu a Barcelona una fàbrica de sederia?

D.Pasqual. I qué?

Jaume. Sí o no?

5 Aquesta peça és incompleta. Probablement el segon acte el constitueix **La Crisi** (1430,VII), que segueix la mateixa temàtica i on hi ha els mateixos personatges. També sembla relacionat amb aquests dos textos **Les dos banderes** (1432,XXVII), igualment incomplet.

"FA MÉS QUI VOL QUE QUI POT", DIU LO DITXO.

Diàleg fet a cops de puny per Joan Moreira.

Festa del gloriós Patriarca.

San Jusep 1921.

Figurem-mos que estem a l'hort del sinyó Miquel de Bresquilla. Parral aufanós, escampats per l'escena si.s disposa d'ella, cadires mijanes de bova, trastes de paigés... Cas que.s pugue, posats a fé, procurá al quadret donar-li ambientació. Penjada d'una estaca o apoiada contra la porta una escopeta descarregada.

5

EN NOM DE DÉU

Lo sinyó Miquel en los braços a l'aire, i cridan enfadat, amenaça a una colla de nois que figuren granujeijá allá a la partició de l'hort, diu.

Miquel. Ei... tu... malfaràs...? Que aquí no hi ha amo? ... Baixa del condonyé de seguida... Tu ximplet, així, malmet la carxofera si t'apareix...? No teniu prou en los lladons, que von anduieu les mangranes a pitralades? Si io podia córrre... I ancara.m fan mameus... Poques vergonyes!...Sinvergüeses!... Desvergonyits!!! Ia us conec, ia... No desmentiu nissaga... Ia sou ben fills de pare, granujes. (Giran-se al públic) És ben cert lo ditxo: "*Equemplos de mal maestro, sacan al hico siniestro*"... Estos galifardeus, que cada dia vénen a corrompre i lladroneijá tot lo que poden, són fills de cinaio, pervenen d'aquells que van aná a la crema de convens, i és clá, lo ditxo ia hu diu: "Los fills dels gats cacen rates " i ".ls testos se semblen a les olles". En tan tendrets com són, si.l campané de la Seu se descuida, se li amportaran la campana Càndia quansevol dia. Io.ls hu tinc pernesticat, seguín per n.esta sendera, o faran cap a Ceuta, o.s quedaran pel camí per a morí assentats (segú de que.ls hi daran garrot). Perqué.l ditxo ben clá hu canta: "*Quien mal anda mal acaba;*" i "tan va.l cante a la fon"... (Una suposta tarrossada li trenca.l ditxo, i miran anfurismat en la direcció a on estaven abans los nois, diu:) ¿Ancara aneu per aquí? Aspereu.s... no me la dureu al molí, la tarrossada. (Decidit, agafa l'escopeta i apunta) Vamà que tenen temó. Fuigen, vetaquí, ia sé.l remei. Hai trobat un bon arruixadó per a.n estos mosquits d'aixeta... I com los perdigons són malauanyats per a.n estos avetxutxos, la carregarem en sal. (Agafa de damun lo pedrís un grapat de sal i comença a carregá mentres va dién:) Que tornen, que tornen, que si.ls ancerto, los dixeré unes llunes que en tres quinocios no.s podran assentá. I s'hu tindran ben guanyat, perqué.l ditxo prou bé hu diu: "Qui busca.l que vol troba.l que no vol", i "qui juga en canyetes se fa tallets", i "qui no vulgue pols que no vaigue a l'era" i... (Ve lo Pare Curat que està uns momens miran a Miquel i escoltan-lo. Este mol afaenat continua carregan l'escopeta. S'adelanta i diu.)

Pare Curat. Hola Miquelet!, Com estan les ànimes d'esta casa?... Que ia passen les perdius, que prepares l'escopeta? (Atansan-se més i miran, diu.)

35

En quin rellàs carregues?

Miquel. En sal.

Pare Curat. Tot sola? Bé hi podries posá una miqueta d'oli.

Miquel. Oli?

5 **Pare Curat.** (Riën.) Sí, home sí, perquè així la perdiu que mates, com ia estarà guisada, te la podràs minjá de seguida.

Miquel. No són perdius, són uns fariseus que ronden lo lladoné, los que caço. Mire-se'ls (Senyalan.)

Pare Curat. Home per l'amor de Déu. A on vas en l'escopeta?

10 **Miquel.** Ia hu diu lo ditxo: "Qui té la burra i la ven, ell s'anten".

Pare Curat. Digues los ditxos que vulgues, pero mai faces mal a ningú.

15 **Miquel.** Cada ú.s mata les puces com pot, io a escopetades, a vore si.n surto, a vore si.m dixen tranquil, a vore... (Transició). Poro sóc un taratot, Pare Curat dessemule, perdone'm... estic tan refregit, en lo que.m fan estos pacalandos, que hai fet com lo ditxo: "Los pares-nostres m'han fet perdre les ave-maries". Dessemule. (Dixa l'ascopeta, i coixeixan atansa una cadira al Pare Curat, dién:) Assente's Pare Curat, assente's, face.l favor, assente's que ara vindrà Batistet i poarà una mica d'aigua fresca, de l'arjup.

20 **Pare Curat.** No.t molestes i assenta't tu, i conta'm perquè.t trobo tan arbolat. Mol grossa.t deu passá, perquè tu ets pacífic.

Miquel. Calle home! Totes les tardes, en l'escusa dels lladons vénen unes colles de nois i.m fan més mal que.ls francesos de l'any vuit. No res, que l'arrancaré.l lladoné, perquè ia hu diu lo ditxo: "Abres a la partició, arranca.ls que siran la teua perdició" I en estos crios que són pijós que les raboses.

25 **Pare Curat.** Malda'ls.

Miquel. I m'apedreguen.

Pare Curat. Dis-hu als seus pares.

Miquel. Pare Curat, ia.s veu que no.ls coneix als pares d'estos galipaus, que si.ls coneixia, sabria que tan trauré de parlá en ells com de doná garrofes a la

cucafera; que diu lo ditxo, "no hi ha pijó sord que.l que no vol escoltá". Que no hu saben qué fan sos fills? Los pares d'estos pacalandos són tots del xumenenè, dels que van aná a cremá convens; són del pogreso, un d'ells va predicar per n.estos cafés i tavernes, *amor al trebaco, amor al trebaco*, i ell s'alça a les dotze.

5 Males aïnes, Pare Curat, males aïnes.

Pare Curat. Prova-hu, home, prova-hu, tot abans de lo de l'escopeta.

Miquel. Es ben cert lo ditxo, "Es més fàcil receptá que curá".

Pare Curat. Dis-hu a sas mares, si dels pares te creus que no.n trauràs res.

10 **Miquel.** Pijó que pijó, perque.l ditxo ia hu diu, "dones i burros, condenació d'ànimes", "qui de dones se fia, aspardenyas quan plou", i l'atre, "qui de canyes fa flautes i de dones fa cabal, un gorro i a l'hospital". A les mares menos, Pare Curat, menos, arrenuncio, com diem als bateijos.

Pare Curat. Bueno, pos dis-me de qui són fills, i.ls aniré a parlá io, a sos pares.

15 **Miquel.** Vosté? Faena se li gira, ia pot començá a buscá, ascapce i done arreu, de cada cen pares lo menos 90 trobará que són consens de que sos fills siguen com són. Estem a un cap, milló hu sap vosté que io Pare Curat, del modo que està.l món. Tot podrit, no hi ha modos ni criaça ni vergonya ni res.

20 **Pare Curat.** Prou que hu lamento, i prou que hi han ànimes bones que treballen per a posar-hi remei. Lo mal està en qué no.ls ajudem tots los que.n tenim obligació.

Miquel. Poro hi ha angüén per a curá tota esta malura? Lo mal prou que.l veiem, poro no atino en la medecina.

Pare Curat. A vore si entre.ls dos la trobem?

25 **Miquel.** Quines coses té vosté. Io! Io, un tros de paigés, que no sé la O en un got, i además llosco que no m'hi veig a dos dits dels nassos, l'hai d'ajudá?

Pare Curat. Prou que sí, Miquelet, ia hu voràs. Dis-me, quina és la raíl del mal? D'aon t'apareix que pervenen totes les misèries i calamitats, que sufrim i plorem? Digues, d'aon t'apareix que arranca que.ls crios d'avui en dia siguen tan ruïns i.ls pares tan dixats? Contesta.

30 **Miquel.** A que va que.m fa esta pregunta i està pensan en aquell ditxo que diu "sap més burro viu que savi mort?" Pos mire, no mossegaré l'esqué perqué.l ditxo ia hu diu, "de lo que no antengues, ni.n compres ni.n vengues".

Pare Curat. Dixa't está de ditxos i contesta'm, pues dels hòmens de cor sa i d'esperència com tu, no.m dol escoltà lo paré, pus algo hi veuen.

5 **Miquel.** Bueno, ia que hu vol... poro mire, si fuijo del solc, i m'asbarro, digue'm Xo! i si m'avinc a contestar-li és perquè faig lo del ditxo, "lo que haigues de vendre, no hu dugues a empenyá" i...

Pare Curat. Miquelet...

10 **Miquel.** Això vol dí Xo! eh? Pos bueno, no's queixará de la pesada. Al meu poc coneixémen, tot lo mal arranca de que, sigue pel que vulgue, los hòmens mos ham aublidat que som cristians. Ham fugit del bon camí i, cegos, fuigim de Déu, sense recordar-mos del ditxo, que diu "qui fuig de Déu corre debades" i que *Dios tiene una caña que si no te coque hoy te cocherà mañana*, i de que "Déu consén pero no per sempre" i ia hu veu Pare Curat, com pareix que Déu s'ha cansat de consentí i a on hem caigut. Abans, la paraula d'un home per probe i ignoran que fos, era més forta que una ascretura, i avui en totes les ascretures i atzimboris de la Justícia, ningú està lliure de que arribada l'hora, lo tracte.s torne retracte i si t'hai visto no m'acuerdo... Abans... poro sóc un bèmio, d'asmelegar-me. D'això que dic, i del com i del perquè, io no.n sé de la missa la mija, i vosté.n sap un so i set ballades, com diu lo ditxo.

Pare Curat. Digues home digues, acaba d'ascarbá i trau la raíl.

20 **Miquel.** Poro si està a flo de terra. La raíl de tot lo mal del món, és que no mos recordem que estem bateijats, i no s'anfade Pare Curat, de lo que vaig a dí, lo més gros i pesat és, que de que som fills de Jesucrist casi no hi ha ningú que mo.n face recordá.

25 **Pare Curat.** Ara, ara has posat lo dit a la llaga, fill meu. Tens raó. Casibé no hi ha ningú que mos recorde que som fills de Déu. Casi no hi ha ningú que ensenye la seua santa doctrina. Són mol pocs los birbadós per a arrancá les herbes venenoses que mos corsequen i maten, i perquè són tan pocs los que tenen per missió atansar-mos a Déu, mo.n allunyem, i mo.n olvidem, i tan com més lluny n'estem, tan més minva la santa temó de Déu, i la ciència s'apaga, i la ignorància creix, i la misèria aumenta, i la pau fuig, i la família.s desfà, i ls pobles se destrossen i.l món se destimba... (Pausa) I tan senzill com és lo remei Miquelet, tan senzill i no volem aplicar-lo.

Miquel. Guai! (Apagat)

35 **Pare Curat.** Sí, Miquel, sí. Tan senzill, que tu, fixa't bé, tu, pots contribuí i no poc, a que augmenten los que treballem per a qué la fé torne, per a qué la misèria fuigque, per a qué Cristo regne.

Miquel. Io?, ¿Io?

Pare Curat. Sí, tu pots fé mol, si vols.

Miquel. Digue, la boca li sigue mesura, Pare Curat, que io no sóc com los del ditxo, *bien te quiero, bien te quiero, pero no te doy mi dinero*. No, io lo que tinc aquí (fron) hu tinc aquí (boca) i lo que tinc aquí (cor) hu tinc aquí (mans).

Pare Curat. No m'atreixo, Miquel, perquè lo que t'hai de demaná pareix un sacrifici, i avui hasta los més fiels flaqueigem.

Miquel. Ia tinc un peu a la fossa, i sóc mol ignoran, poro si vosté veu que puc aprofitá, mane i demane, que com diu lo ditxo "de tota pedra.s fa bon marge".

Pare Curat. Ia hu crec, que pots aprofitá. Tan, que en uns quans com tu a cada poble en ganes d'ajudá, est.abre malaltís i curcat que avui veiem a pun de caure, dins de poc lo voríem alçar-se fort i ferreny com una robusta carrasca.

Miquel. Pos si per mi no plou,... ia li hai dit, que mane lo que tinc de fé, que ia hu diu lo ditxo "més fa qui vol que qui pot".

Pare Curat. Tu tens quatre fills, no és veritat?

Miquel. Quatre, de vuit que.n tindria, perquè.l ditxo ia hu diu, "fills i coloms los mols són pocs". Quatre me'n queden i dono gràcies a Déu perquè me'ls ha conservat.

Pare Curat. I te'ls estimes com a bon pare que ets? No és això? Més que res.

Miquel. Si ia hu diu lo ditxo, "val més onsa de sang que"...

Pare Curat. I si Déu Nostre Senyó en los seus altíssims designis, disposava que la mort te se n'amporés un, o dos, o tots? Qué faries?

Miquel. Ai, Pare Curat. Si tan gran desgràcia caïa damun de mi... acotxaria.l cap, i en les antranyes asguinzades, a bocins, m'aginollaria i diria: Alabat siga Déu! confian en ell, perquè "Déu", com diu lo ditxo, "mai pega en les dos mans", i "Quan te dóna la llaga te dóna la medicina".

Pare Curat. Anima gran..... (Transició.) Ia fa dies que volia parlar-te pero no.m se presentava ocasió... Tenia no sé perquè, cert reparo...

Miquel. Pos que no sap que me l'astimo io? Vinga, digue i no.m face delerá. Allò dels fills no hu ha dit sense segones ancara que io no les veig.

Pare Curat. Ia les voràs. Abans has dit i és molta veritat, que la causa del mal del món estava en qué són pocs los que prediquen i ensenyen a conéixe a Déu Nostre Senyó.

Miquel. Sí, perquè.l ditxo ia hu diu, lo que no.s coneix no s'estima...

Pare Curat. I per lo tan, tampoc se li pot tindre temó, ni respecte. Per això tot lo que.s face per a que a Déu Nostre Senyó se.l conegue, sirà poc. Per això hem de fé los impossibles per a qué augmenten los apòstols que.l prediquen; hem de treballá sense descans, per a qué.ls sagraris que estan tancats per falta de sacerdots, s'òbriguen de bat a bat; no hem de pará hasta que tots los pobles tinguen los ministres de Déu que fan falta, per a qué.l pobre poble, veigue i conegue a Nostr.Amo, per a qué adore a la Hòstia Sacrosanta, fon de tota la salut, arxiu detota la sabiduria, tresor de tota riquesa, sol de tota la vida, mar de tota misericòrdia i de tota gràcia. Hem de sacrificar-mos per a que no falten ministres de Déu, per a que arranquen a l'enganyat poble de les sarpes de la ignorància i de l' explotació dels malvats, i.ls trenquen los grillons que l'amarren al pecat. Busquem ministres de Déu que treballen per a qué.ls xiquets dixen de sé bestioles danyines, per a qué impedixque que la juventut s'esgarrie per camins de perdició i caiguda.s revolque pel fang corromput de la degradació i de la maldat, per a qué la porte als braços amorosíssims de Cristo, i l'abrigue al soplug del seu cor sacratíssim, i allí.s purifique i dels malvats, fer-ne hòmens bons, respectuosos, honrats i...rics, perquè tu que saps tans ditxos, no desconexeràs lo que diu que "qui té a Déu hu té tot". Treballem pues, per a qué no falten ministres de Déu, Miquelet, i.l cos pestilen de nostra societat i corromput i mort, lo volem resucitá, regenerat, triumfan i gloriós.

Miquel. Sí, Pare Curat, sí, busquem ministres de Déu, i si io per a trobar-ne un hai d'aná al cap del terme, encara que mig impedit, en gust hi aniré.

Pare Curat. No cal que.t mogues de casa si.n vols trobá un. Aquí.l tens si tu.l vols doná.

Miquel. Aquí??

Pare Curat. Sí, lo teu fill menut, lo Batistet, si.l vols doná a Déu, reunix condicions per a qué dies a vindre, done glòria a Déu portan-li ànimes regenerades.

Miquel. Batistet? (Pausa. Miquel se queda com si li hagués caigut un fúmeral al cap)

Pare Curat. Qué dius, Miquel? T'has quedat tot parat.

Miquel. Poro Batistet? Lo meu menut? Quines coses té vosté.

Pare Curat. Sí, Miquel, sí, lo menut. Si.l dones de bon cor a Déu, pot arribá a sé un bon sacerdot. Ara, si.t dol donar-la-hi.

5 **Miquel.** Home, tan com això no...

Pare Curat. Hu veus com hasta los bons flaqueigem davan del sacrifici?

Miquel. No, no flaqueijo. Es que ancara que vulgués no puc.

Pare Curat. Perqué no pots, anem a vore, dis-me-hu, si és que ancara.t mereixo confiança.

10 **Miquel.** Tota, per això mateix...

Pare Curat. Pus home...

Miquel. Com lo que falten són ministres de Déu, i.l meu Batistet només té onze anys...

Pare Curat. Ia.t veig, vols dí a.n esta edat no.s pot sé capellà? No és això?

15 **Miquel.** Àgueda Blai!

Pare Curat. No.s tracta de que lo teu xiquet, demà mateix, cante missa, sinó de que comence a estudiá la carrera eclesiàstica.

20 **Miquel.** Poro si ell és paigeset, i no ha vist més que pollaganes i aixades d'aixobrí. Si.l meu fill només ha anat a l'estudi de Rossell, si és un tros de tarrós, pobret.

Pare Curat. Que acàs los capellans han de sé fills de marquesos? No.m tens a mi? Mon pare menobre i ma mare bugadera. No hi han a dotzenes entre.ls bisbes i cardenals i hasta papes, fills de pares humilíssims? No, no és perquè ton fill sigue paigés que vas fén l'orni.

25 **Miquel.** (Decidit.) Pare Curat. Lo ditxo ia hu diu, "Més val cara roija que cor negre". Vaig a parlar-hi com si.m confessés. De primé antuvio, me pensava que vosté se burlava de mi. Poro veién que va de bo de bo, tinc que dir-li que.l xic no.l nego perquè.m dolgue, no, sinó que des de la mort del matxet jove, la quinta del Rafelet, les males cullites, les pagues, la...

Pare Curat. Prou, Miquel.

Miquel. Dixem dí, entre allò que hai dit i la dolorada meua, i la malaltia de la dona, i no sé que me.n parles, m'ha fet arreculá, i ara en pun tinc quatre ascretures angravades i.ls rèdits me se mingen perquè ia hu diu lo ditxo, "a casa empenyada no hi entra la bona anyada", i la veritat, Pare Curat, no puc, per sacrifici que fessa no podria arribar-hi a dá carrera a Batistet.

Pare Curat. Pero qui parla de sacrificis, si no necessites fé esforç a qué no pugues arribá?

Miquel. No coneixo la manera, per més que vosté, Pare Curat, diu al ravés.

Pare Curat. No és estrany que tu desconegues certes coses. A tu.t passa com a la majoria dels fills d'esta noble ciutat, mos empenyen en no volé vore tot allò que la honra, que la fa envejada, que la fa gran i gloriosa als ulls dels estranys. Es avui un artiste tortosí que en les seues obres causa l'admiració del món sancé, i natros, indiferens, fem com qui no.l coneix, dixan-lo, si a mà ve, morí de fam a un mal racó de terra estranya... Es demà un home de ciència del que la fama pregona entusiasmada los seus desvel.lamens u esforços, natros, sords fem com qui no sén lo ressó d'aquelles trompetes glorificadores. L'atre dia és baró de Déu, que, encés en foc d'ardentíssima caritat, porta a terme, al paréixe de la manera més senzilla, una obra grandiosa de colossals proporcions i natros, indiferens, riallés i distrets en coses de poc més o menos, no mos preocupem si podia sé útil la nostra cooperació per al sostenimén i engrandimén de l'obra que natros no apreciem i atres pobles no sols mo l'envegen i desitgen, sinó que aquí vénen per a copiar-la i adoptar-la. Pero com les grans obres sols poden portar-les a terme grans obrés, i com obré per a obres de les proporcions i grandiositat de la nostra hasta avui sols n'ha naixcut un, lo nostre Mossén Manuel Domingo Sol, los pobles mo.l vénen a buscá per a qué.ls trace planos, per a qué.ls guie en l'edificació d'obres en les que hi veuen fon viva i abundan de prosperitats morals i materials, com en la nostra, i que majestuosa s'alça a la nostra vista... i la desconeixem.

Miquel, per desgràcia no ets tu tot sol que desconeixes l'alcanç i utilitat de l'obra del gran tortosí, del patrici il.lustre, tu al fi i al cap ets un pobre paigés... ¡Pero atres! No.m dol que.ls fills de la Mare de Déu de la Cinta desconeguen i no aprecien l'obra de Mossén Sol per lo que a.n ell li pugue reportá de glòria i mero profit, perquè ni una ni atra cosa busca l'humil exemplar sacerdot, sinó perquè los tortosins no cuidem de que creixque lo que és manantial abundantíssim de pau, i per lo tan de prosperitat i riquesa moral i material.

Miquel. Que vol referir-se al casalici aquell que han fet allà a la vora del Bonete? D'allí tí que surtí la pau que diu? Si sembla un quartel!...

Pare Curat. Tu ho has dit, Miquel. Mol té de quartel l'obra de Mossén Sol. Sí,

quartel a on se formaran los soldats que demà han de llançar-se a la sombra de les banderes de Cristo, a la conquesta d'ànimes per a Déu.

Sí, quartel a on la juventut se li ensenyarà a esgrimí les armes de la humilitat, de la castitat, i de l'esprit de sacrifici, a on se li forjarà.l cor al fornal de la caritat sublim de Jesucrist, a on se l'armarà d'armes del milló temple per a qué en èxit pugue combatre a les potestats de Satanàs; a on se.ls dotarà de les aptituds necessàries, que l'estat actual de la Societat requerixen.

Sí, quartel, i per a qué més s'hi semble, així com los soldats no paguen per a sé intruïts en lo manejo de les armes que demà han de serví per a defensá la Pàtria, al quartel místic de Mossén Sol, los pobrets que, portats per la vocació, volen instruir-se en la ciència de la defensa del regne de Déu, i al quartel entren, tampoc paguem. Esta és l'obra de Mossén Sol. Això és lo que persequix lo nostre Mossén Manuel, inspirat per Déu Nostre Senyó i mogut per l'amor ardentíssim a Tortosa i a Espanya, i a la Iglèsia Santa de Jesucrí. Los seus treballs, que no han sigut pocs, tots van ancarrilats al mateix, que.ls pobrets que senten la santa vocació del sacerdocí, no.s veiguen privats per falta de mijos materials de portá a bon terme les seues santes aspiracions.

Miquel. I allí.ls donen minjá?

Pare Curat. Sa i abundan, com requerix per a qué.ls jóvens que allí entren arriben forts i robustos al fi de la carrera.

Miquel. I com s'hu arregla Mossén Manuel per a...

Pare Curat. Ai Miquelet que tu no t'has anfundat que.l Col.legi està suplujat baix lo manto providentíssim del Gloriós Patriarca San jusep.

Miquel. Vataquí perquè.n diuen los Jusepets. Poro no acabo d'antendre lo milacre, Com pot Mossén Manuel?...

Pare Curat. Oh, és que Mossén Sol ha trobat una vareta de virtut, la de San Jusep. Lo gloriós Patriarca, primé de tot, en la santa vareta, toca el cor dels pares, per a que destinen a Déu, a sos fills, de modo que San Jusep, provix a l'Iglèsia de vocacions, i com mols dels cridats són pobrets, i San Jusep no pot dixá abandonats als que apartan-se del món, entren a les milícies del seu fill Jesús, en vareta toca.l cor a persones caritatives i en les limosnes de les que responen...

Miquel. Ia està entés. I escolte Pare Curat, sap si San Jusep, en la vareta al cor hi toca de punta o de pla?

Pare Curat. Per qué?

Miquel. Per mi, hi toca de punta, i ben afuada que deu está, lo menos com

una espasa, perquè a mi m'ha atravesat lo cor de banda a banda i m'ha rendit i amportesse.n al xic, i face.l que vulgue, i no.n parléssem més, i ancara que les coses no.m van com cal, ia hu diu lo ditxo, "Per a l'amor i la mort res hi ha fort". Io per l'amor de Déu nostre Sinyó, i per amor al meu fill i per amor a la
 5 pau i prosperitat del meu poble, faré los ampossibles per a qué Batistet no sigue una càrrega a Mossén Manuel, no vull que.l meu xic se minge la ració d'un atre que sigue més pobret qu.ell, i si no puc pagá en dinés pagaré en dinades que diu lo ditxo, perquè ia se sap, i este ditxo voldria que antenguessen bé tots los que diuen que.l món està malamén i que només se'ls ne va tot en plos i jamecs, lo
 10 ditxo més verdadé i més curt i més d'allòs que diu: "Fa més qui vol que qui pot".

I aquells a qui S. Jusep toque al cor en la vareta en busca d'una limosna, si contesta a l'atra casa n'hi faran, si después perquè los ruïns per falta de temó de Déu, i aspenteijats per la revolució, los arrasen lo que tenen, que no.s queixen, que ells se hu hauran buscat, i ia hu diu lo ditxo, *Quien toma mal por su gusto, vaya al dimonio a quearse*, i quan se mòriguen que.ls posen un duro a la boca a veam si.l rosegaran.
 15

Pare Curat. De modo que Batistet...

Miquel. Sí, Pare Curat, a Déu lo hi dono, en tot lo cor, i que ell lo beneixque i.l dia de demà...

20 **Pare Curat.** Que sigue bisbe?

Miquel. (Riën en tots los quixals) Esta sí que.n siria, io pare d'un bisbe... No està feta la mel...

Pare Curat. Lo demà ningú l'ha vist.

25 **Miquel.** Déu que face.l que vulgue que per això és l'amo, i ia hu diu lo ditxo, "Quan Déu vol en tots los vens plou". Poro no.s pense que si li dono lo meu fill, és per a qué arribe a sé ni bisbe ni canonge ni retó tan sisquera, sinó per a qué sigue lo que a la seua maijó glòria li convingue.

Pare Curat. Mol bé, Miquelet, mol bé. ¿Que.t sembla de que digue alguna cosa a la teu.ama?

30 **Miquel.** No, Pare Curat, que les dones ia hu diu lo ditxo...

Pare Curat. Calla que tu a les pobres dones los tens massa mania, i és perquè en tans que.n saps, de ditxos, no saps este, "Lo consell de la dona és poc, pero qui no l'escolta és un boig".

Miquel. Veig que també sap de ditxos vosté. Pos mire, si li vol parlá a la

dona, ara ve, per l'entradó del veí de detràs.

Pare Curat. D'esta manera, adéu Miquelet, i hasta pronte que anirem a presentá a Batistet per a qué.l conegue Mossén Sol.

5 **Miquel.** Ia.m cansa la tardança, que diu lo ditxo.
(Miquel besa la mà al Pare Curat i este se'n va.) Adiós, Adiós.

10 **Miquel.** Pos quin goig, lo meu fill Batistet arribá a besá lo san Calis. Oh, aquell dia sí que farem lo del ditxo, "Fum a l'altá, crits a la trona, gallina a l'olla". I tot hu deuré si Déu me dóna esta ventura, al col.legi, i al que tan rebé l'hi ascauria lo ditxo de pare dels pobres. A Mossén Sol. Veigues io, tortosí, i no
15 sabé lo que ha fet en favor de la pau i de la tranquilitat del nostre poble. És ben cert lo ditxo, "No hi ha més mal tap que.l de la mateixa fusta..." Poro Déu provirà i gràcies al col.legi, mols cegos cobraran vista i... i lo que avui no s'estima demà s'apreciarà, perquè.l ditxo ia hi diu, "la veritat és filla del temps", i "lo que és de Déu a la cara.s veu"... i si no fos que estic coixo ballaria un bolero, en més garbo
20 que un xaval, de tan contén que estic. I ara a treballá, Déu hu mana i io no vull que mon fill sigue una càrrega, perquè la carrera és mol llerga, i ia hu diu lo ditxo, "Llerg camí una palla pesa", i mol siria, perquè.l ditxo hu diu, "Alcança qui no.s cansa", i "Forta és la roca pero més qui la derroca" i "Més fa qui vol que qui pot".

20 Telón

Alabat siga Déu i sa Mare Santíssima.

VENENO MORTAL

Drama en tres actes i en prosa, original de Joan MOREIRA RAMOS, fet a posta per a sé representat en les festes de San LLUC pel Quadro Escènic de l'ORFEO MONTSIA.

5 Uildecona. Setembre de MCMXXVIII.

PERSONATGES

CINTETA, filla de D. Ramon (20 anys)

D. RAMON, coronel de Guàrdia de Corps (65 anys)

JAUME, inginié (25 anys)

5 PASQUAL, prestamista (35 anys)

RAFEL, ordenança del Coronel D. Ramon (50 anys)

CARLOS, oficial de Guàrdia de Corps, fill de D. Ramon
(23 anys)

PABLO, oficial de Guàrdia de Corps (27 anys)

10 GARDUÑO, PELÁEZ, RIQUELMO, FRENDO, guàrdies de Corps

TONA, CÀNDIA, LLORENÇA, beates

PACA, QUIMETA, JUANITA, MARIA, ROSETA, PEPETA, CATALINA,
MARIANA, RAFELA, joves distingides amigues de Cinteta (damiseles de 15 i 16
anys)

15 MARCEL, empleat dels Tallés Amstrong

FEDERICO, estudiant maijó, cap de colla de "L'Estudiantina"

12 estudiants cantaires que constitueixen "L'Estudiantina"

ÈPOCA de l'acció, fins del segle XVIII

Lloc de l'acció, qualsevol poble de Catalanopolis

20 Dreta i esquerra, les de l'Actó.

ACTE I

5 Jardí luxós de la casa de D. Ramon. En primé terme, dreta, apareixen jugan a l'ajedrez Jaume i Pasqual. A l'esquerra, un grupo de damiseles brodan en un telé gran, un tapís. Al fondo ben visible, una bandera morada, que vindrà a buscá "L'Estudiantina".

D. Ramon va de grupo en grupo fén parlá a tots.

Rafel en una cafetera a la mà figura aná servín café a tots.

10 A l'alçar-se.l telon estan tots en la tassa de café a la mà i bevén. Les damiseles fén monades a petits glopets i rién de quan en quan, com si escoltessen un quento que.ls conta Catalina.

Pasqual i Jaume juguen a l'ajedrez. Jaume té a la mà esquerra la tassa de café de la que va bevén i a la dreta una peça de l'ajedrez.

15 Pasqual a la mà dreta té una peça de l'ajedrez, està en la mà a l'aire en la posició i actitud irresoluta del que medita una jugada. En la mà esquerra i.l braç en posició violenta cap arrere, aguanta la tassa com esperan que Rafel li òmpligue.

Cuide's de doná coló i vida al quadro, sense exagerá cap nota.

Als pocs momens d'alçar-se.l telon diu

Jaume. Lo rei perilla.

Pasqual. Eh?

20 **Jaume.** I perill de mort.

Pasqual. Pot està tranquil lo rei mentres io sigue lo seu campeó. (Decantan lo cap cap a Rafel que està detràs d'ell.) ¿Aboques o qué? Lo braç me fa mal i la set m'abrasa.

Jaume. Mate...

Rafel. Es clá. Perdudes les defenses, lo rei havia de morí. (Al sentí Pasqual "mate", ha fet un movimén violén en la mà esquerra al momén que Rafel li abocava café a la tassa, i n'hi ha tirat un raig als dits. Pasqual llança la tassa, s'alça violentamén tomban la taula i espolsan-se.ls dits diu, enfadat.)

5 **Pasqual.** Re...carabina. ¿Que.t penses que tinc prunyons que m'escaldes los dits, animal? (Pega espenta a Rafel. Al soroll del batibull, les damiseles dixer lo lloc i acudixen prop Jaume. Cinteta se'n va correns dins. Cuide's de tots los detalls.)

Quimeta. ¿Li cou?

Catalina. Pose-s'hi vinagre.

10 **Maria.** Milló li aniria la patata. (Tot mol ràpid i en interés.)

Pasqual. Dus-me-la freigida, prenda. (A Rafel, acabat d'alçar-se.) Bord, ets un capsot, sempre bades.

15 **Rafel.** Ia hu diu lo ditxo, Pasqualet, "No.s pot repicá i aná a la processó". Tu volies "està al plat i a les tallades". "D'un avio volies fé dos mandados". Tenies lo cap al joc i.l braç al café, i això no pot sé, perquè.ls contes barreijats tots surten a catorze i un atra "qui tot hu vol tot hu perd".

D. Ramon. ¿Acabaràs llengua llerga?... ¿Creus que les cremadures se curen en lletenies de refrans?

20 **Rafel.** Ai nostr.amo. "Palla vella pronte s'encén", i.ls ditxos són com les cireres "n'estires un i.n surten un carroll".

D. Ramon. Vés, vés de pressa a la farmàcia i que.t donen àcid pícric.

Rafel. ¿Acid qué?

D. Ramon. Pícric. A...cid, pí...cric. Allò que és bo per a cremadures.

25 **Rafel.** Pi...Ki...ri...ki. Ia, ia me'n recordaré. Això deu sé angüén del Gallo. Angüén de pi ki ri ki. cric cric. Vaig, vaig (Fen lo runsé.)

Pasqual. Lo mateix se faria que m'anés morín. I com s'erre!...

Rafel. Ia vaig, ia vaig... Angüén...no...anís del gallo. Sí, sí, ia hi vaig. (Cinteta surt en una pólvora i un frasquet de vinagrillo se topa en Rafel que està fén comèdia com qui corre pero sense moure's del puesto.)

30 **Cinteta.** ¿A on vas tan corrén, Rafel? ¿A on vas tan repapillén?

Rafel. A comprá angüén del Pollastre, per a curar-li la cremada a.n aquell ximplet...Mal reventés...

Cinteta. Mal parlat. No cal que hi vaigues, pues en això li passarà.

5 **Pasqual.** Gràcies, prenda. Només de pensá que tu ets la curandera, diràs que.m fa més mal. Així durarà més la cura...

Rafel. ¿Que vols café, ara?

Jaume. Sí home, dóna-n'hi. No faltava més, que después de perdre la partida i de que li maten lo rei, ara pergués lo café. Vaia un campeon que té en tu, *Su Majestad*.

10 **Pasqual.** ...Pitorreo no, ¿eh? No m'agrada la conyeta.

Rafel. Bueno si no vol conya, que pague lo que ha perdut.

D. Ramon. Qué jugaven?

Jaume. Lo prèmit per a.n estes hermoses damiseles, per havé brodat la bandera per a "L'Estudiantina". Un cucurutxo per a cada una.

15 **Pepeta.** Sén així, que pague Pasqualet.

Totes. Sí, sí.

Maria. No.ls hi fem francs los caramelos si ha perdut.

Catalina. Ale, ale, a pagá toquen.

Juanita. Si no, li farem mamarrones.

20 **Pepeta.** Si Pasqualet arriba a pagá.ls caramelos, serà lo primé milacre que farà Mahoma, perquè és més estret que una fulla de pi.

Juanita. Pues que és de Tirig? (Riuen tots.)

Totes. ...Que pague, que pague...

25 **Pasqualet.** (Agressiu.) Quansevol diria que aneu mortes de fam i espereu los meus caramelos per a diná... Io puc sé estret pero vatros sou unes ganoses. (Estudefacció general.)

Cinteta. Senyó Pasqual, no hi ha dret a.n això.

Jaume. No l'hi prenguéssiu en conte. Ha perdut i ademés lo pobre s'ha cremat i no sap lo que.s diu.

5 **Pasqual.** Més manxeta?... Pues sàpigues que sí que sé lo que.m dic, i hu repetixo. Totes sou unes cursis i unes gorrones fastigoses i unes...
(Descompost.)

D. Ramon. Cuidado Pasqual. No olvides que són totes senyoretetes digníssimes i estan baix lo meu amparo. Estan aquí a casa meua.

10 **Pasqual.** ¿Pero no hu veu que totes fan cara de no minjá calén?... Totes, totes són unes mortes de fam.

D. Ramon. Pero això hu diu donan a les paraules tot lo seu valor, o és broma?

Pasqual. No m'agraden a mi les bromes, ia hu sap. Hu repeteixo, totes sou unes ganoses. No n'hi ha cap que sos pares no.m deguen quartos. I no poques pessetes.

15 **D. Ramon.** Prou. Surtigue immediatamén d'esta casa, Pasqual. Marxe i mai més torne. No puc consentí grosseries com les de vosté, a.n esta casa que hasta avui i en orgull hu puc dí ha sigut per a tothom lo temple de l'honor i de la galanteria.

Pasqual. Ca home, no me'n vaig. Sap vosté bé que avui per avui hi tinc dret a.n esta casa; ademés hai vingut en Jaume i en ell me'n tornaré.

20 **Jaume.** Pasqual, te creia un bon amic. Fa pocs dies queestic aquí. Me figurava que en los anys que hai estat ausén, havies canviat lo caràcter, veig que m'hai equivocat. Hu sento... Tu i io som incompatibles. Te retiro l'amistat asseguran-te que si no canvies, tothom t'avurrirà i de ningú seràs estimat.

25 **Rafel.** I que té que canviá este!... Si.l ditxo ia hu diu: "Los fills del gat cacen rates", i son pare d'este era tan, més no hu pot sé, tan estiracordetes com este, tan tirano com este, tan escanyapobres com este, tan mal criat i tan bèstia com este, i a l'igual que este dixava dinés a la polka al 70% i ben assegurat. Tan son pare com este són dignes de morí assentats... (Fén senya de degollar-los al garrot).

Pasqual. (Pega a Rafel.) No sé com m'aguanto...

30 **Rafel.** (Li tira la cafetera al cap i s'agafen. Al començá.l batibull se sén dins l'estudiantina.)

Jaume. (Amenaçadó a Pasqual.) Lo que tu fas no té nom... Después mos entendrem tu i io. Ets un mal bitxo...

Cinta. Jaume, per l'amor de Déu...

5 **D. Ramon.** A callá ara. Que davan dels amics de l'estudiantina que vénen a honrar-mos no donéssem un espectacle.

(Pausa. Rafel veién que Pasqual no.s mou, a espentes lo trau fora per l'esquerra al tems que per la dreta en gran gatzara i a plena alegria entra l'Estudiantina. Mentres trau a Pasqual va dién.)

10 **Rafel.** Al que mata una rabosa li donen un prèmit, a qui mate a.n este llop li hauran de fé un monumén... (Entra estudiantina en tropell i gatzara.)

ESCENA II

Dits, estudiants, músics, gén del poble

Federico. Viva l'alegria.

15 **Paco.** I les xiques guapes. (Uns quans rodeigen a Jaume i l'alcen i passeigen en triumpfo mentres criden.)

Pepe. I.ls inginiés vencedós... (Atres fan en D. Ramon lo que han fet en Jaume.)

Rufo. I.ls veteranos valens.

Juanito. (A Catalina.) Ole tu mare i.l salerot de bateijá.

20 **Federico.** (A Maria.) Dis-me, serrana. Com hu va fé sa mare per a qué vosté ixqués en los ulls més grossos que.ls peus?

Pepe. Mi coronel. Si estes són les cantineres del seu Tercio, alliste-mos voluntaris.

Federico. (Agafan a Cinta i Jaume per les mans.) Que súrtingue.l sol i la lluna i

que s'encenguen tots los cresols i llumaneres i atxes de vén i cremallés i llams i trons de l'orbe, i a vore qui.m troba una parella més ben aparellada que esta.

Jaume. Viva l'alegria.

5 **Rafel.** (Surt en una bandeja en gots i copes i botelles, interrompíx mol fort.) I viva.l vi. (Al del Bombardino a falta de cornetí.) Toca, atenció Manuelet, que vaig a fé un pregó. (Bombardino fa Tataritttt.)

10 **Rafel.** (Mol sério de dal d'una cadira imitan al pregoné) *De orden de mi Coronel D. Ramon Nogales i Rosaleda, gran Cruz de San Hermenegildo, i tres vegades Caballero de la Real i gloriosa Orden de San Fernando, se fa sabé, que aquell dels músics i estudiants de l'Estudiantina i demás gente de mal vivir que los acompanyan, que no bega, i no riga, hasta que les comes li hagan higa, i que no salte i no balle i haga.l burro conforme és debido en este santo tiempo de carnaval, se le condenará a estarse en las avansadas de la muralla sense calçoncillos i en una canya a la mà i a pan y agua por durante los cuarenta dias*
15 *de la cuaresma que por la gracia de Dios ascomensará el próximo domingo, i tocando un fabriol con los morros i con las manos haciendo el dicho de cridar a Cachano con dos teulas... (Cantan) A beber a beber i a gosar... (Aplausos, crits i tabola. Beuen i mingen tots.)*

20 **Federico.** Ara D. Ramon, si vosté volia, podria fer-mos la mercé de dí a.n estes hermoses damiseles, que mos entreguen la bandera, pues la sang mos bull i estem frisançosos per aná a conquistá en nostres cançons i nostres músiques llorés per a nostres facultats.

Rafel. I xicotes per passá milló lo carnaval, dis-hu tot.

25 **Cinta.** (Forman cortejo, en totes les demás nenes, entrega la bandera a Federico dién.) En esta bandera que avui presidirà vostres alegries, vulgheu-hi vore demà l'encarnació de la Pàtria, i esteu sempre dispuestos a morí per ella...

Rafel. *Maestro, "La estudiantina"...* (Marxa real i crits de "Viva, viva"...)

D. Ramon. Ara, fillets, a divertir-vos que és lo tems d'això.

Federico. Viva D. Ramon...Viva.

30 **Paco.** Viva.l coronel més valén dels Tercios Espanyols...Viva...

Pepe. Viva.l pare de la més guapa de les filles d'este poble...Viva...

Federico. Música, Maestro... (Pepe i Paco agafen a Rafel, li posen una capa i un tricornio i se'l volen emportá. Cada estudian agafa una noia pel braç i en molta

gresca les fan seguir en ells; tot ben digne.)

Rafel. (En molta comèdia s'aginolla als peus de D. Ramon i li diu.) Que.m
dixa anà D. Ramon?

5 **D. Ramon.** Vés cap verd, vés. Divertix-te ia que ancarat queda humor.
(Rafel se'n va fén lo matxo.)

Federico. (Retornan a escena.) Dispen-se-mos D. Ramon. Dispen-se-mos a tots,
ia hu veu, la diada hu porta. (A Jaume.) Adéu, Jaume. Te felicito pels èxits
brillantíssims conquistats. Ia està a la venta l'invén?

10 **Jaume.** Pronte. En quan se corritxgue un petit defecte de fundició.

Federico. Ia hu celebrarem. Adéu, adéu, D. Ramon, pero, qué dic adéu?... No,
no, vosté en natros, només un ratet (Se l'emporta.) Surten.

ESCENA III

Cinta i Jaume sols

15 Agafats de les mans queden miran uns momens callats, i així van cap al centro
i s'assenten un frente a l'atre.

Jaume. Qué té la meua vida que.l sol de sa rialla no il.lumina sa cara
hermosa?... Que no ets ditxosa tenín-me prop teu?

20 **Cinta.** Ai Jaume... Sóc tan ditxosa, tan feliç, que tinc temó. L'excés de
ditxam posa trista.

Jaume. Temó?... Que la felicitat t'entristix?...

Cinta. Sí, Jaume, sí. No sé perquè, no atino la causa, pero sento al cor una
angústia que m'entela.ls ulls i.m crec vore en tot momén que de l'horitzó devallen
espessos núvols que vénen a ennegrí lo cel de nostra ditxa.

25 **Jaume.** Aprensions teues, vida meua.

Cinta. Aprensions, pressentimens, no hu sé, lo que vulgues, pero preguem a
Déu per a qué m'equivoque. Es massa dolça nostra felicitat, i és cert que al dia
seguix la nit i a la llum les tenebres.

Jaume. Cert en l'ordre natural, pero també és cert que la nit i les tenebres se combaten i.s vencen en la llum. I la foscó de l'ànima se desvanix mereixén la protecció de Déu, que no desampara i dóna fortaleza a tots quans en Ell confien.

5 **Cinta.** Gràcies Jaume, gràcies. Tens la traça de fer-me posá tranquil.la, pero a l'está lluny de tu, altra volta.m mosseguen les sosobres, la intranquilitat.

10 **Jaume.** Pero això si no obeix a una causa, és absurdo. Acàs pot havé algú que maquine contra natros?... A qui hem fet mal?... A qui poden ofendre nostres amors?... No som l'un de l'atre?... Pues qué?... Dins de poc tems la santa benedicció del sacerdot no lligarà eternamén els nostres cors?... Acàs les nostres famílies no estan joioses de nostres proiectes?... Es que tens algun secret que no.m pugues comunicá, vida meua?...

Cinta. Secrets per a tu, io?... No Jaume, no. A l'entregar-te.l meu amor, te vaig fé entrega també de l'ànima, del cor i de la vida, tot obert de bat a bat, ben obert, ben obert està, pots llegí, res trobaràs ocult.

15 **Jaume.** Pues?... Es que acàs dubtes de mi? Vull dí, Es que acàs desconfies del meu pervindre com a ingenié?... Tens temó de que fracasse en la meua carrera?... No, vida, no, no puc fracassá. Ia saps que la Casa Gràdisson m'ha comprat lo meu espectre-heliògraf i tan pronte enllestixque l'atre invén en qué estic treballan, i que pronte acabaré, també me.l compra, pagan-me'l esplèndidamén.

Cinta. I la Casa Amstrong, ia ha dessistit de construí l'aparato similar al teu?... No intentava com tu establí comunicació en les estrelles per mig de la telegrafia espectral? És estranya la coincidència d'invens...

25 **Jaume.** No és estrany, perquè un fals amic va sorprendre'm al laboratori i.m va arrancá a traïció uns apuntes i croquis que per sort estaven incomplets, per lo que han fracassat en la resolució del problema principal, que és lo de la captació de la llum sideral per puguer-la fotografiá com la del sol, cosa que io tinc resolta fa temps. Com te dic dins de pocs dies, rectificada una petita imperfecció d'ajustatge, podré presentá lo meu invén a patentació i venta.

30 **Cinta.** Déu face que triumpfes i per tu lo món adelante noves gambades pel camí de la pau i del progrés.

35 **Jaume.** I si així és, a tu te hu deuré, vida meua, perquè tu ets la meua inspiradora, tu m'alentes en los momens de flaqueza, tu m'inspires en los dubtes, tu.m dónes braó en lo cansanci, per tu tinc força per a l'estudi, i per tu, sols per tu, demà la terra en qué vivim, podrà comunicar-se en los abitans dels móns siderals.

Cinta. Que bo i que savi ets, Jaume meu.

Jaume. I tu que hermosa.

Cinta. Si io podia ajudar-te... Que orgullosa estaria io si podia sé a lo menos la teua calculista, o bona per a delinear-te.ls planos... Quina ditxa pugué treballá per a tu, per a fer-te ben feliç...

Jaume. Pero si pots treballá, criatura...

Cinta. Sí?... Dis-me en qué.

Jaume. Mira. Vés fen los croquis per a montá los nostre niu d'amor. Vés pensan en la forma que vols que tingue lo bressol dels nostres fillets, perquè Déu mon donara de fills, vida meua...

Cinta. (Posan-li delicadamén la mà a la boca.)
Calla, calla loco.. (S'alcen per a marxá.)

Jaume. Tin fé en Déu i en mi, i voràs com totes les melancolies atormentadores, i tots los fatídics presentimens, se desvaniran com guspises de foc caigudes al mar... (Agafats de les mans van cap a la surtida.)
Me promets no preocupar-te?... Seràs ben valenta?... M'estimes... Dis-me-hu, que.l sonido de la teua veu és la música mes dolça, sempre nova, sempre sublim... Adéu... Que no m'estigues trista... (Se'n va.)

Cinta. Adéu...

20

ESCENA IV

Cinta i Pasqual

Cinta s'ha quedat miran marxá a Jaume. Als pocs momens retorna cap al centro de l'escena i diu tristamén

Cinta. Que no estigue trista! Si hi hai d'está per força... Per desgràcia les meues aprensions tenen un fonamén... Lo núvol feréstec que amenaça entenebrí lo cel de la meua felicitat existix... És l'odiós Pasqual... Este, este és lo llop famolenc que en los seus udols posa fred al meu cor i.m gela.ls ossos. Lo villano Pasqual és la causa de nostra desgràcia. Per ell lo meu germà Carlos, lo jove més bo i més noble i més galan i estimat d'entre.ls jóvens ha tingut de marxá al desterro, pues Pasqual, lo fatídic Pasqual, mentín, va obligá a Carlos a que desafiés a l'infortunat company seu, oficial guàrdia de corps, i en lo duelo Carlos, sense volé,

30

va clavar-li l'espasa al cor, dixer-lo sense vida. Déu meu!... Pasqual, l'envejós Pasqual, lo calumniadó Pasqual, lo malvat Pasqual!!!... Ell va pedre al nostre Carlos i ara intenta perdre'm a mi. No ataca directamén, ell va com les hienes, solapada i traicioneramén. Ell té lligat al papà!

5 Que no tingue temó?... Ai Jaume!!!... Si tu sabies!!!... Pero com li dic? I ademés, qué li podria dí? Si no tinc res que dir-li... Si hasta ara no veig més que la sombra del punyal que m'amença i no veig la mà que l'empunya... (Pausa llarga.) (Lluny se s'en tocá l'Angelus, Cinta s'agenolla i en fervor diu.)

10 L'Angelus!!! Salve Reina i Senyora del cel i terra... Salve dolça mare dels afligits. salve consol dels tristos, Reina dels Angels i Mare i amparo de tots los pobres desterrats. Ampareu-mos, mare adorada... Beneïu al meu pobret pare. Protegiu i guardeu al meu desgraciat germà, endolciu-li i feu que pronte se li acabe.l desterro. Ajudeu, inspireu al meu Jaume fén-lo triumfá en tots los seus nobles intents. I a mi, Mare adorada, doneu-me fortalesa per a lutzá i vénce a
15 l'enemic de nostra felicitat. Abrugueu-mos a tots en lo dolç mantell de vostra pietat. (Entra Pasqual i. queda miran burlon a Cinta.) Mare, Mare idolatrada, escolteu les súpliques de vostra filla. Vulgueu sé nostra Estrella guiadora...

ESCENA V

Cinta i Pasqual

20 **Pasqual.** Amén... (Mol cínic.) I vos concedixo tantes indulgències com pessetes me deuen tots los sinyorets ganosos d'este poble i dels seus voltans. Només de la part de ton pare te'n toquen 17.000 (Pausa, Cinta plora.) Que guapa estàs ploran Cinteta... Que remonos són tos ulls, girats en blanc de cara al depòsit de la pluja... Que reaperitosa resultes parlan en les rames dels abres... Pero que ridícula estàs
25 miran-te resá imploran als del pis de dal... Que no hu saps encara que.l cel està per llogá?... Que no se n'ha enterat lo savi del teu novio que dels núvols per amun sols hi ha lo que trobaries a la butxaca d'un pobre?... No sigues tan tonta Cinteta. Dixa.ls está als d'allà dal, estan massa lluny, si.n queda algùn de ressagat... és tonto confiar-hi. Gira.ls ulls a la terra. Mira'm a mi... Per tu sóc capaç de
30 perdonar-vos les 17.000 pessetes que.m deveu i.ls rèdits. Io vull rublir-te d'onces d'or, vull empaperar-te la casa en billets de mil escuts i vull que.t prengues lo bany en cisterna sobrexín de diamans fusos... Que reguapa ets... (Intenta abraçá a Cinta.)

Cinta. (En dignitat.) Aparte's.

Pasqual. Conformes pero no esgarrapes.

5 **Cinta.** Veig que és impossible conseguí de vosté que respecte a qui de respecte és digna. Veig que és impossible conseguí que dixes de vindre a profaná la casa que en les seues traïcions i maldats ha ensorrat en lo llot de la desgràcia i desconsol.

10 **Pasqual.** Ia hi som... Ara surtirà tu hermanito Carlos... Ara minjarem un ratet xarretes de l'oficial de guàrdia de corps. Ara.m repetiran que io vaig promoure en les meues calúmnies i mentides lo desafio contra l'oficialillo que ton germanet Carlos va enrastrá en l'espasa al campo de l'honor. Ara.m refregaràs pels nassos que io tinc la culpa del desterro de ton germà a Portugal.

Cinta. Déu meu doneu-me forces!... (Abatuda, fa acció d'anar-se'n.)

15 **Pasqual.** No prendra, tu no te'n vas. No te'n vas perquè avui que no està lo mal pagadó de ton pare, vull esbudellar-ho tot. Vull dir-te lo que fa tems recrema la sang. No intentes anar-te'n perquè.t penarà. (Cinta se dixa caure en desaliento a una cadira.)

20 Primé de tot vas a prometre'm que plantaràs al carré a Jaume, a l'ingenieret este, inventó de graneres de llarga vista. Ell no.t pot fé feliç a tu. No té una xapa. Tu necessites millions. Io te.ls posaré a la mà. Vull dir-te ademés que porto pressa. No puc esperar-me més. Me tens mort. Al cor, no hu sé si hu és això.l cor, bueno, aquí (Senyalan lo pit.) tinc un volcan encés que.m recrema i m'encén i.m ciega i no.m dixa vore més que a tu, sols a tu, sempre i a tot.hora, a tot momén sols te veig a tu, prenda...
(Vol abraçar-la.)

25 **Cinta.** (Indignadíssima.) Fuigüe... Aparte's o crido. Traïdó, malvat, covard, cínic.

Pasqual. Així, així m'agrades. Si hermosa estàs quan reses, més hu estàs renegan. Més m'agrades així com ara, renegan. Avan, continua, seguix, maltracta'm...
(L'agafa per la cintura.)

30 **Cinta.** (D'una forta revolada se solta al tems que en ràbia li dóna una forta bufetada.)

35 **Pasqual.** (Furiós.) Mal..., cap naxcut m'havia posat la mà a la cara. Tens pena de la vida... Tu sabràs quan cobro per una bufetada... Mal llam me mate si no.t veig a rastrons als meus peus demanan clemència... Sí, io...io...io vaig fé barallá a ton germà perquè ell i.l mort me destorbaven. Io.t juro que també.m desfaré de Jaume, perquè tots los teus fums los tens per ell.

Cinta. (En crit de l'ànima de terror.) A Jaume...?

Pasqual. Sí, a Jaume. Al teu Jaume, al savi Jaume, a Jaume lo salvadó de la humanitat. (Transició cínica.) Pero si tu vols, prenda meua, hu olvidaré tot hasta la bufetada i.t donaré tot lo que t'hai promés... (Atra tentativa.)

5 **Cinta.** Atràs!...

Pasqual. (Brutalmén agafa a Cinta per la cintura i la rebat contra la butaca.) Lo que no.m vols doná pagan-te-hu, me hu donaràs regalat... O dixeré de sé qui sóc... (Cinta se'n va dins.)

ESCENA VI

10 Dits, Tona, Llorença i Càndia

Tona. Ai bendito... Aquí trobem al nostre benefactó, al nostre D. Pasqual.

Càndia. Ai D. Pasqual, a vosté anàvem buscar.

Pasqual. Tinc l'ànima donada al dimoni. Que veniu a reclamar-la? (Se senyen totes.)

15 **Llorença.** *Ave Maria Puríssima... Pecatus, pecatus..* Pero que bromiste és lo nostre D. Pasqual.

Tona. Bromiste i caritatiu. En vosté confiem D.Pasqual. Lo seu bon cor i bons sentimens no.s poden amagá i esperem que farà com han fet atres bons senyós.

20 **Càndia.** Demanem limosnes perquè ara volem fé un manto al Nazareno i encarnar-lo de nou.

Pasqual. Encarnar-lo?... I qui l'ha d'encarná, tu?

Càndia. Io?

Llorença. Vol dí pintar-lo de nou... i vestir-lo.

5 **Pasqual.** Aneu a casa i que vos donen un sombrero de copa i les lligacames que volia regalá a la Pindonguitos. Farà bonic un Nazareno en sombrero de copa i en lligacames de bailarina... Aneu, aneu, castes i honestes hicas de Santa Vagància... Aneu i poseu-li les lligacames...

Tona. *Pecatus, pecatus...*

Càndia. *Liberanos domine...*

10 **Llorença.** Arrenunsio... Pero que de la broma és lo nostre estimat D. Pasqual. Se'n recorda que l'any passat mos va pagá.l suro per al belem de la festa del carré?

Pasqual. Lo que vatros voleu són quartos. Preneu, dos pessetes per a aumànguina. Pinteu-lo ben roiget.
(Tira les dos pessetes a l'aire i les tres les volen ansampá pero és més llesta.)

15 **Tona.** Que Déu lo beneixca D. Pasqual. Hòmens com vosté fan falta al món. Aiiii!!! Si tots se li semblessen quan milló aniria.l món.

Pasqual. Aneu, aneu bifes cantoneres, aneu...
(Pasqual se'n va al tems de surtí Cinta.)

Tona. I vosté Cinteta no mos dóna res per a la encarnació del Nazareno?

20 **Cinta.** Tornen quan estigue.l papá.

Càndia. Dios nos libre, ai no, que.l seu pare és qui més mos maltracta.

Llorença. Ai sí. Mos diu bruixes.

Tona. I enredadores.

Càndia. I batxilleres.

25 **Llorença.** I gandules.

Càndia. I hipòcrites.

Llorença. I un dia davan del sinyó Rectó me va dí que érem lo dosdoro de la religió.

Tona. Ane-mo'n, germanes, ane-mo'n que a.n esta casa no hi ha llei de Déu.

Cinta. Lo que aquí no hi ha són ganes de comèdia. Vaiguen en gràcia de Déu, i que ell les face bones.

Càndia. Mireu-la la mosca bauba. Com trau les ungles la gata moixa.

5 **Tona.** Sun pare deu sé maçó.

LLorença. I ancara va a confessar-se. I a missa.

Tona. Quanta hipocresia, germanes meues.

10 **Càndia.** Anem que esta casa put a sofre. deu habitar-hi.l dimoni.
(Se'n van, reqedan-se. Al momén de desaparéixe salta Carlos la tàpia i va a on està Cinta.)

Tona. Psst, psst. Xiques hau vist? (En misteri.)

Càndia. Sí, un galan.

Llorença. Ia és nostre. Amague-mos i espiem. (S'amaguen.)

ESCENA VII

15 Carlos, Cinta, les demés al panyo.

Al saltá Carlos embarrusat en la capa, Cinta fa un crit apagat.

Carlos. Cinteta, sóc io.

Cinta. Carlos... Germà estimat. (S'abracen.) A on vas?... Que t'han indultat i t'han alçat lo desterro?

20 **Carlos.** Ancara no. Vaig fugitiu. Amaga'm. Dóna'm algo que estic desvalgut. Tinc fam.

Cinta. Corres cap perill?

Carlos. Anem, anem a casa. Allí.t contaré. (Abraçats entren a casa pel fondo, part oposta a on s'han amagat les beates.)

ESCENA VIII

Tona, Càndia i Llorença

Tona. Que t'aparese?... Hau vist?...

Càndia. Oh... Abraçan-se en un homenot...

5 **Llorença.** I s'han besat també...

Tona. Pecatus... Veigues la minsa?...

Càndia. La santita... I son pare vinga predicá de l'honor i de la dignitat...

Llorença. Sí, és una mala muquer... Sempre hu havia dit io...

Tona. I era guapo.l galan.

10 **Càndia.** Pero si tu no l'has vist.

Tona. Tan si val. Pero per força té de sé guapo.

Llorença. Per què?...

Tona. Que tu.l besaries si no fos guapo?...

Llorença. Ancora que només fos passadó.

15 **Càndia.** Pos xiques, calleu. Ia vo.n podeu confessá de lo que esteu dién.

Tona. Càndia, estem tot soles i ia podem parlá en franquesa entre natros.
¿Que fas tu en l'escolà?

Càndia. Pijó tu, que busques als soldats.

Tona. Si no mirava Déu, t'arrancava.l monyo.

20 **Càndia.** Ia, ia...

Llorença. Prou n'hi ha. Som-hi pel que hi som. ¿Que n'ham de fé d'esta orgullosa?... ¿No hu hem d'aprofitá lo que acabem de vore?... Ara mos podem

vengá de que mos diguen bruixes.

Tona. Io faria una carta al nóvio.

Càndia. ¿Qui la firmarà?

Tona. Això no.s firma. Totes les que hai fet en ma vida, mai les hai firmat.

5 **Càndia.** Fem-la aquí mateix, ancara s'hi veu...? Tens papé?

Tona. Sí aquí tinc mitja bula de l'any passat. Detràs s'hi pot escriure bé. Té... (De dins del devocionari trau un papé i.l dóna a Càndia. Lo devocionari de Llorença fa de pupitre. Quadro. Tres òlives xuplan alhora l'oli d'un llantió. Tona dicta, Càndia escriu.)

10 **Tona.** (Dictan.) *"Sr. Jaume del Manzano. Sabrá como que su novia, la hica del orgulloso Coronel, del honor limpio, como una espada, esta noche a las ocho ha recibido la visita de un joven y apuesto galán que sabiendo que estaba sola para entrar saltó las tapias del jardín. Ella lo estaba esperando, porque lo ha recibido en sus brazos y se han besado hasta redirse. Han entrado dentro de la casa muy abrasaditos por la segunda puerta del jardín que da a las cocheras (Entra Pasqual i.s queda miran. Tona li fa senya que no digue res.) También lo ha visto todo su amigo D. Pasqual Grillones, y el le podrá dar razón de todo. Que le decimos la verdad lo podemos jurar y lo juramos. Unos buenos amigos de V."*

20 Ara farem lo sobre i que l'escolà de les ànimes porte la carta al puesto.

Pasqual. ¿Qué passa?... Qué són estos misteris?...

Càndia. (Esgarrifada hipòcritamén.) Un gran escàndol, D. Pasqual. Una abominació.

Tona. Un pecat mol gros.

25 **Paqual.** Acabem, reventeu d'una.

Càndia. La filla del coronel, que ara en pun està tancada allí dins en un guapo jove, i tot solets...

Tona. En un galan guapo com un sol.

Llorença. I mol elegán i ben vestit...

30 **Càndia.** I s'han besat.

Tona. I s'han abraçat més fort...

Pasqual. Pero això és cert?...

Tona. Per les onze mil de Zaragoza hu podem jurá. Les tres hu hem vist tot des del començamén.

5 **Càndia.** I per vore l'acabamén estem aquí.

Pasqual. Llàstima que no puguesse-hu vore.l mig.

Tona. Aiiii!!! Lo milló mos perdem...

Pasqual. Deu sé son germà Carlos, pues m'han dit que anava per aquí d'amagatotis.

10 **LLorença.** Sí que hu era, io l'hai conegut.

Tona. I io també...

Càndia. Io no. Pues, si és son germà, per qué fem tans d'extrems?

Tona. Uiii... si que files prim. No mos diuen a.n esta casa bruixes i...?

15 **Pasqual.** Ancara que hu sigue, son germà, com si no hu fos. Per a tots ha de sé un nóvio de lluna... Això no ha de quedá així. A on anésseu feu córrer que la filla del coronel és una... lo que és. A vore si així escarmentem a la mala gen. Hem d'acabá en estos escàndols de qué vos maltracten dién-vos gandules, i bruixes, i pendons. Això que ha passat aquí és una deshonra per al poble, i veigues un poble tan religiós i tan d'Iglésia com lo nostre.

20 **Tona.** Quina vergonya...

Càndia. Oh, peccatus...

Llorença. Lo dumenge això s'hauria de dí des de la trona.

25 **Pasqual.** I no sabeu lo milló. Son pare se n'ha anat a posta per a qué fessen lo fet en més llibertat. Veigues quins pares corren. Ha venut a sa filla per a pagar-me.l deute a mi. Hu podeu dí així a tot arreu. Ha ve...nut...a...sa...fi...llaaaa.

Tona. Per quan, per quan?...

Pasqual. Per mols dinés, mols, tans que.s podrien comprá catorze galeres de

les més grans carregades de caretos com vatros.

Càndia. Que de la broma és.

5 **Pasqual.** Aneu, io.m quedo aquí. Preneu dos pessetes més per a lligacames al Nazareno si és que no voleu gastar-vo-les en butifarra per a vatros. I a vore com treballeu la cosa. Que no.s quede ningú al poble sense sabé lo que acaba de passá aquí. I ben dit tot, eh? sobre tot allò de les abraçades...

Tona. Ai que rebona persona és lo nostre D. Pasqual (Se'n va.)

ESCENA IX

Pasqual, al final Càndia

10 **Pasqual.** Aneu, pindongues, aneu i xarreu, mentiu. Lo dimoni se veu que continua protegín-me. Ell seguramén ha fet que estes se posen de la meua part. Elles seran la canal per a on començarà a raijà lo licor de la meua vengança. Aneu, córrigue la bola, córrigue, vole, salte i sobrixque per tot arreu i que hu ómpligue tot la calúmnia. Que sàpigue tothom que la casta, la honrada, la santa,
15 la digna filla del Coronel Nogales, s'abraça i besuqueija en lo primé que de nit vol saltá les tàpies del seu jardí. Que dolça és la vengança... Primé la vengança... después la possessió. Hai jurat que seràs meua i hu seràs. Totes les armes usaré, totes, i ia sap tothom que io no conec la derrota. Hai conseguit sempre lo que
20 m'hai proposat.

(Càndia entra sofocada i diu.)

Càndia. Acabem de contar-li tot al coronel. Ara ve cap aquí. Mol serà que no la mate. Me'n torno a la faena.

Pasqual. També vaig... (Se'n van.)

ESCENA X

25

Cinta, Carlos, D.Ramon i Rafel

(Surten Cinta i Carlos abraçats.)

Cinta. Vés-te'n Carlos. Vés-te'n germà. Ia li diré al papà tot lo que m'has dit. Pero que ell no.t veigue abans perquè.t mataria. Ia saps tu per experiència lo concepte que té de l'honor. Mai te perdonaria que haigues quebrantat lo desterro...
5 Que l'indult no estigue promulgat, ocultat. Io ia prepararé i amansiré al papà, pero no sigues imprudén, tu.

Carlos. Gràcies Cinteta. Ets la més bona de les germanes que hi ha al món. L'indult no podrà tardá en publicar-se, pues està ia firmat. Es qüestió de dies, seguramén lo dia del san del Rei.

10 **Cinta.** Ojalà sigue més pronte. Pero mentrestan amagat. Fes-hu pel papa, Carlitos. Ia saps com és. Mol mos estima als fills, pero més s'estima a l'honor. Vés-te'n pronte, vés, que ia no pot tardá. Vés, vés, que ia.l sento que ve pel camí de les acàcies. Tu marxa pel soto del roureral, mou-te...
15 (S'abracen i Carlos se'n va esquerra; als pocs momens entra D. Ramon agitadíssim, tremolós, frenètic d'indignació per la dreta.)

D. Ramon. Mala filla!!

Cinta. Papà...

D. Ramon. Es cert que un jove...

Cinta. Sí papà, no tinc perquè negar-ho.

20 **D. Ramon.** Con que és cert que un home en ausència meua ha saltat les tàpies del jardí i t'ha abraçat i besat?...

Cinta. Sí, papà sí.

25 **D. Ramon.** Desgraciada... T'has deshonrat i m'has deshonrat. No, no podem viure ni tu ni io... (Ràpid trau una pistola i dispara contra Cinta que cau desplomada a terra.)

Cinta. Qué ha fet...pa...pà...!

Rafel. (Entra sofocat correns en la capa a la mà i.l tricornio agitat diu.)
Qué va a fé D. Ramon?

D. Ramon. (Apretan la pistola furiosamén i en l'actitud de trapitxá a Cinta diu en veu reconcentrada per santa ira, per a.n ell santa pues creu a sa filla deshonrada...) Mala filla! Mala filla!! Mala filla!!!

TELON. ESPAI...

5

ACTE II

Mateixa decoració del I acte.

ESCENA I

D. Ramon, Jaume i Rafel

10 **D. Ramon** assentat a un sillon en mostres d'aplanamén, Rafel trafegueijan entra i surt; Jaume assentat prop de D. Ramon mostra está commogut.

Jaume. Pobra Cinteta!

D. Ramon. (Rabiosa energia.) Llàstima no atravessar-li.l cor.

Jaume. Qué diuen que té los metges la meua promesa?

15 **D. Ramon.** No hu és ia la seua promesa. No és digna de vosté. Los hòmens d'honor no deuen fé aprecí dels que de l'honor ne fan befa i escarni, trapitjan-lo i enllotan-lo com ha fet ella.

Jaume. D. Ramon, per Déu. Es impossible que la meua Cinteta haigue faltat als seus debers hasta l'extrem que vosté suposa.

20 **D. Ramon.** En esta creència vivia io. Pero està lo testimoni jurat de tres senyores que per estúpides que siguen les hai de creure, pues la confessió de ma filla les abona.

Jaume. No podem equivocar-mos tots, D. Ramon?

25 **D. Ramon.** Ojalà! Pero per desgràcia la deshonra és certa. Ella no va negá lo fet. L'ataques i no.s defênsa. La insultes i calla, la castigues i no.s rebela. Tot se n'hi va dién que la seua dignitat no li permet rebaixar-se a doná raons en sa defensa.

Jaume. I no podré vore-la?

D. Ramon. Pronte baixarà. Los metges han dit i manat que per a combatre-li la crisi nerviosa que sufrix, se la distraque.

5 **Jaume.** Pues si vosté.m dóna llicència parlaré en ella i procuraré que aclarixque l'enigma.

10 **D. Ramon.** No cap enigma. La qüestió és claríssima... Un home, un jove galan aprofitan la meua ausència, com lo que és, com un lladre, salta les tàpies del jardí i ella l'espera en los braços oberts. S'abracen, se petonegen, i solets se tanquen a la cotxera de casa. Per a qué.s tanquen?... Vols res més clá?... Pot havé res més patén que.l meu deshonor? Oh!... Per qué no la vaig matá? Perqué Déu me va privá el goig de clavar-li l'espasa al mig del cor?... Per qué no.m vas dixá fé justícia Déu?... Per qué?... Per qué... (Exaltadíssim sanglota.)

Jaume. No.s desespere D. Ramon, no.s desespere.

15 **D. Ramon.** Que no.m desespere... Pero Déu meu! Com en un momén han pogut destimbar-se en ruïnes miserables les dolces il.lusions que en ma filla tenia posades?... Com ha pogut sé?... Quin veneno haurà begut que li ha trastocat l'entenimén?... Com pot sé Déu meu, que ella tan pura, tan recta, tan digna, tan santa, haigüe pogut enganyar-mos tan hipòcritamén?... Es un somni això... No... no pot sé... no pot sé que en un momén haigüe pogut oblidá les santes ensenyances de sa mare i l'exemple meu de constan culte i veneració a la dignitat i a l'honor...! Mes... la seua falta és pública... La coneix tot lo poble... Lo pecat és evidén... Són tres, no quatre que juren que van vore'ls abraçats... Oh... deshonrats per tota la vida... No, no pot sé... (Exaltat s'alça, s'abraça a Jaume i així se'n va dins dién a Jaume.)

20

25 Déu...Déu...

ESCENA II

Rafel, Cinta i Jaume

30 Surten Cinta apoiada en Rafel que l'acompanya al sillon.

Rafel. Ancora que.m picolen i com diu lo ditxo me dixen bo per a fé mandonguilles, no.m creuré lo que aquelles males bruixes i.l lladre de Pasqual van bescantan per aquí contra tu, filleta meua... (Suplican.) Sóc lo teu dido, Cinteta. T'hai criat io, filla meua... Saps que per tu donaria la sang i la vida i més que.n tingués... No.t mereixo confiança?... Ahí no, que no podries parlá, pero avui que

35

ia pots, conta-me-hu tot, que io hu arreglaré. Si puc a bones, milló, sinó a tiros, a coces, a mossos, a pedrades, com sigue, pero io hu arreglaré, que ia hu diu lo ditxo, "la sang sense foc bull"... i tu...

5 **Jaume.** (Surt precipitat i diu.) Rafel, corre, vés dins que D. Ramon està tot sol. No.l dices ni un momén, no.l pergues de vista. I amaga ben amagades totes les armes que hi haiguen a casa. Hasta.ls gavinyets de la cuina i les estisores de podá. Vés i no.t descuides. Io estaré aquí en Cinteta. (Rafel va dins, Jaume s'atansa a Cinta i s'assenta prop d'ella.)

Jaume. Com està la meua vida?

10 **Cinta.** Los forts dolós del cap m'han calmat una mica, pero.l cor ancora.m martirisa, no hi pot antrá.l sosiego.

Jaume. Pero estàs més animosa?

Cinta. Sí, sí. Me sento més forta. Ia tinc més alientos per a parlá. (Pausa.)

15 **Jaume.** Cinteta. Conta'm lo que anit va passá. Desvanix-mos los dubtes. Defensa't de les gravíssimes acusacions que damun de tu acumulen.

Cinteta. (En senzilla dignitat.) Tu també?... Tu dubtes de mi?... També necessites explicacions?... Has escoltat també tu lo can de la sirena?

20 **Jaume.** Quan este can és tan al i persistén, quan no sols lo canta la sirena sinó que és tot un poble que l'entona com absoltes funerals a la nostra ditxa, quan la causa dels dubtes apareix tan ben fundada... Qué menos puc esperá que.m digues que aquell can no és fúnebre, i que la causa de.ls dubtes la expliques, destruin-la per mig d'aclaracions necessàries?

Cinta. Jaume, Jaume... si de la fon raija l'aigua cristal.lina. No és ofensa que a l'aigua si li exigixque explique les ombres de la copa?

25 **Jaume.** Tractan-se de la copa sí. Pero ara sembla que les ombres les porta l'aigua. Per això voldria que l'aigua.s purifiqués confessan-me com han pogut enterbolir-la.

Cinteta. Mal té la vista qui no alcança vore per si mateix la limpidés i puresa d'aquella aigua.

30 **Jaume.** Forçan estic la vista i buscan bona llum per examinar-la est.aigua. I la miro i l'analitzo i si bé no hi veig llac, lo llac que atres hi veuen, no puc vore, i això és lo que interessa, si hi ha algú que l'haigue volgut enllotar-lo.

Cinta. I de les males intencions dels ruïns dependix la reputació de la bondat?

Jaume. És que no n'hi ha prou en sé bons, hu hem d'aparéixe.

Cinta. (En firme.) Io m'acontento en ser-hu.

Jaume. És que.t negues a explicar-me la causa de la parladuria de la gen?

5 **Cinta.** Com estic certa d'està mol per damun de lo que la gen pugue parlà, per dignitat, per imperatiu categòric de la pròpia estimació, dec despreciar-les, estes parladuries.

Jaume. Pero a mi.m negues una explicació?

10 **Cinta.** Jaume... Per possible, per verosímil que.m presentessen una imputació, per visos de certesa que tingués una acusació contra la teua honorabilitat propalada, io esta acusació i aquelles imputacions les consideraria absurdos monstruosos i les despreciaria, perquè crec en tu.

Jaume. Tot menos explicar-te. Tot, menos sincerar-te.

15 **Cinta.** Pero, de veres necessites que io.m sincere? que io.m defense? Necessites que io.m purifique del llot asquerós que m'han volgut tirá damun? Necessites que io.m confesse?

Jaume. (Més en gesto que parlan.) Sí.

Cinta. Luego és que.m veus culpable?... És que.m veus impura? És que no creus en mi?...

20 **Jaume.** Sí que hi crec en tu, sí, pero.l món...

Cinta. (Alçan-se i en solemne dignitat.) Prou Jaume. Lo món no perdona mai al caigut. Ia l'abatimén vingue d'adversitats filles de la desgràcia, ia la caiguda sigue deguda a les sustraqueijades d'este mateix món que en les seues llaugereses, en la seua maldat, en la seua falta de caritat provoquen lo destimbamén.

25 I li és tan fàcil al món d'arrivar al que tria per víctima! Sols li cal esgrimí la més terrible de les armes: La calúmnia..., veneno que mata i del que no hi ha contraveneno.

30 Io sóc víctima d'esta ponsonyosa pòcima. Estie morta. Lo món m'ha derribat. Mai més podré alçar-me... La rehabilitació és impossible. Jaume, olvida'm; no puc ni dec arrastrar-te a l'abisme a on m'han llançat. No.t demano més que.m recordes en llàstima. Io ploraré, no per mi, per tu, perquè de la meua desgràcia te n'ha anat

una ramalada. Adéu...
(Se'n va.)

Jaume. Cinta!... Cinteta!!

Cinta. (Interrumpín la marxa.) Si algun dia lo món, si algún dia la maldat dels
5 hòmens t'embolcalla en la túnica de la deshonra teixida en fibres d'enveja, d'odi
i de misèries... si algún dia, Déu que no hu face, la calúmnia.t llança a l'infern de
la pública descalificació, igualan-te a mi... torna. Vine a mi, Jaume que.m trobaràs
en los braços oberts per a consolar-te, sense humillar-te exigín-te esplicacions, ni
10 sinceramens inútils. Sinceramens i esplicacions que mai podries doná, com no pot
doná cap de les víctimes de la calúmnia, perquè és verdugo que mai dóna
la cara, te ferix entre lesombres de l'anònim; és la gen, són les parladuries, i
sols la gen que fabrica les parladuries i lesombres saben la causa de la desgràcia,
mes lo caigut no, les víctimes com io, no la sabran, la causa, mai..., mai...
(Sanglotan se'n va dins.)

15

ESCENA III

Jaume i Pasqual

(Jaume queda ploran abatut a un banc, entra Pasqual esquerra i se'l queda miran; sarcàstic diu.)

20 **Pasqual.** Ia van maduran... Pronte cauran tots... (En lo bastó toca a Jaume.) Que
té l'amic Jaume? Per qué plora l'insigne, lo meritíssim inventó de maravilles
òptiques, físiques, químiques, eupèptiques, bilaterals, sociològiques, mediocrítiques,
hermenèutiques, sentimentals?...

Jaume. Dixa'm. Per qué.m busques?

25 **Pasqual.** Perqué estàs malal. I és mol natural que sèn io metge coneixedó
d'estes malalties, busque als malals. Aquí estic per a estudiá, pues a mi m'agrada
estudiá sobre cossos vius o a mig morí, en los llibres sols s'hi adeprenen mentides.
Vaig a receptá. Tu necessites quartos. Quans ne vols?

Jaume. Ets un cínic.

30 **Pasqual.** Sóc un home.

Jaume. Home ruín.

Pasqual. Ni ruín ni bo, home solamén.

Jaume. Una fiera.

Pasqual. Fiera i home, no és tot u?

Jaume. Fiera sanguinària.

5 **Pasqual.** Es clá. Hi ha cap fiera que no sigue sanguinària?... Hi ha cap home que no vixque de la sang que xucla als atres hòmens?

Jaume. Quan falta la caritat i quan falta l'amor.

10 **Pasqual.** I a on està al món la caritat?... L'amor a on se troba?... Porta-me'n que te'ls pagaré a pes d'or. Caritat! Amor! Paraules, sols paraules, paraules boniques, sense realitat, abstraccions especulatives, bones solamén per a omplí la boca a quatre predicadós que volen fer-mos creure que un dia va vindre al món un Jesucrist per a morí, crucificat per practicá i ensenyá a practicá aquella caritat i aquell amor, i que si avui tornava, tornarien a crucificar-lo.

15 Quans ne veus avui de predicadós clavats en creu? No cap. Pues és perquè sols la prediquen la caritat, pero no la practiquen. Caritat... amor... Mentida, mentida, mentida, tot mentida. Per això és tonto qui no procura viure bé, si pot sé a costelles dels ximplés que la prediquen, la caritat, i dels que diuen que creuen en aquelles atres ximpleries anomenades, honor, patriotisme, serietat, formalitat, dignitat, santitat, i formatge de Trontxon.

20 Tonto, tu treballes i io goço. Tu.t descrismes i io cobro. Tu.t sacrificues i io vaig a cavall; dinés, dinés i sols dinés, lo demés tot són romanços.

Jaume. Que n'ets de desgraciad. Tu en tots les teues riqueses i.l teu orgull ets un infeliç pària, un esclau, un leprós moral.

25 Si.ls dinés donessen la felicitat, si.ls dinés hu podien tot, tu no estaries aquí asqueijan-me en la teua repulsiva presència, no estaries aquí blasfeman com blasfemes, no desbarran com desbarres, pues en los teus dinés hauries comprat la felicitat, aspiració suprema dels hòmens, i la felicitat, a la vista està que no la tens.

La felicitat és la possessió de la bondat i de la veritat. Qui és feliç no pensa en practicá.l mal, en escampá desgràcies i això no fa goçá, això no és la felicitat.

30 **Pasqual.** Qué.t saps tu? Ara mateix io estic goçan, sóc feliç miran-te esta cara que fas de borrego degollat. Io seré feliç dins de poc, miran la cara que farà.l coronel a l'exigir-li les 17.000 pessetes que.m deu, les que li vaig dixá per a pagá la indemnizació a la família de l'oficialillo que vaig tindre la traça de fé assassiná,

pues assessinatos són los lances de honor, que.n diuen.

No pots imaginar-te lo goig que dóna vore les caretes que fan los que t'han de doná quartos.

Jaume. Fas fàstic.

5 **Pasqual.** Pero tots m'adoren. No.t mogues i hu voràs, com m'adorarà lo coronel i sa filla. Voràs com s'arrastraran als meus peus el *Señor de las Cruces de San Fernando, el Señor del honor sobre todas las cosas i la dignidad después de Dios*. Voràs com sa filla.m suplicarà...

10 **Jaume.** Malvat. Tu no donaràs cap pas que pugue avui aumentá los horrors de la tragèdia de doló i de mort que aclaparen a.n estos desdixats.

Pasqual. Si això és bo. Si este és lo joc. Quina gràcia té arrancá quixals postissos? La gràcia està en traure quartos quan no n'hi han i se'n necessiten.

Jaume. Te dic que tu avui no importunaràs a.n esta pobra família.

Pasqual. Qui hu impedirà?

15 **Jaume.** Io

Pasqual. En quin dret?

Jaume. Puesto que tu no creus en la caritat, te diré que hu impediré en lo dret de la força.

Pasqual. Pero si D.Quijote ia va morí.

20 **Jaume.** No.m vulgues posá a prova, perquè t'exposes a que esta sigue la teua última granujada legal.

Pasqual. Me fas temó. Bueno, esperaré a que te'n vaigues.

Jaume. Es que no hi penso, en marxá.

25 **Pasqual.** Sí home, per força. Te busquen, Jaumet, te busquen. Volen comprar-te l'invén. Vés, creu-me, vés-te'n, que primé és lo primé... (Mol burlon.)

Jaume. Acabaré per matar-te. Ets lo bitxo més venenós que hai conegut en la vida. (En odi reconcentrat.) No m'obligues que no m'hu miraré.

Pasqual. Matar-me... Calla home. Primé moriràs tu... (Se sèn l'estudiantina, surt

Cinteta al tems que Pasqual en una pistola apunta a Jaume, este se li tira damún i.l subjecta. Entra l'estudiantina, Jaume domina a Pasqual mentres Cinta crida.)

Cinta. Papà...Rafel...Auxili. Maten al meu Jaume...Papà...
(Quadro.)

5

ESCENA IV

Dits, D.Ramon, Rafel, Cinta, Estudians, Carlos

D.Ramon. Home fatídic. En vós sempre la revolta i.l desgavell. En vosté entra la desgràcia a les cases.

10 **Pasqual.** I la misericòrdia i la jústicia. Quan dixo dinés, la primera; quan vaig a cobrar-los, la segona.

D.Ramon. I ara qui ha entrat?...
(Apareix sobtadamén Carlos que llançan la capa diu.)

Carlos. Ara ha entrat qui esclafarà al sapo que en la seua bava enllota les virtuts.

15 **D.Ramon.** Carlos...

Cinta. Mano...

Rafel. Senyoret... (Los crits, simultanis.)

D.Ramon. T'han alçat lo desterro ia, que t'atreuixes a presentar-te aquí?

Carlos. Desde luego.

20 **Pasqual.** Pero no té los passaports i salvaconductos que hu acrediten... Ensenya'ls.

D.Ramon. Insolén.

Pasqual. Anda Carlitos ensenya-li al Papá los paperots...

Jaume. O calles, o no responc de mi.

25 **Pasqual.** No sigues tonto. Al nas me ve un tufillo que.m senyala que pronte necessitaràs de mi. Tin-me contén i t'ampararé en la meua misericòrdia.

Jaume. (Va per tirar-se-li damún pero Carlos i Cinta l'aguanten.)

ESCENA ULTIMA

5 Dits i oficial i quatre guàrdies de corps; beates i poble

Tona. Ai, D.Ramon. *Bendito sea Diós.* Ara vénen cap aquí uns soldats. Vénen per a emportar-se'n a sa filla.

Càndia. Sí D.Ramon, les abominacions se paguen totes. *Tadeolaodamos.*

D.Ramon. Trau-me a.n estes bruixes de casa, Rafel.

10 **Llorença.** No, D.Ramon. Volem vore la funció. Mire ia estan aquí.
(Entren soldats; oficial saluda en l'espasa a D.Ramon.)

Oficial. *Mi coronel. Lamento vivamente venir a su casa, para mi siempre respetabilísima, en esta forma y a cumplir un penoso deber.*

15 **D.Ramon.** *Caballero Oficial, sea el que fuere este, sed bien venido. Cumplid con vuestro deber.*

Oficial. (A Jaume.) *Tengo el honor de hablar con el Ingeniero D.Jaime del Manzano?*

Jaume. *Servidor.*

Oficial. *Dese preso.*

20 **D.Ramon.** Pres Jaume?

Carlos. Tu pres?

Cinta. Tu? (Simultáneo.)

Oficial. *Este es el mandamiento de prisión.* (Entrega a Ramon un papé.)

D.Ramon. *De qué se le acusa, caballero Oficial, si no es contra consigna?*

25 **Oficial.** *Por denuncia anónima. Los Talleres Armstrong supieron se les habían*

robado los planos de un aparato de telegrafía espectral que tenían en construcción. Y que este Sr. ha sido el ladrón, pues por la misma denuncia se indicó que los planos robados se hallarían escondidos, en el despacho de este Sr. y así ha sido. Se encontraron en uno de los cajones de su mesa de trabajo.

5 **Jaume.** *En mi mesa? Planos Amstrong?... Yo ladrón?... Para que necesito yo esos planos?*

Pasqual. *Això hu sabràs tu que.ls has robat.*

Oficial. *Vamos?... En marcha.*

(Don Ramon abraça a Jaume i Cinta, ploran pare i filla surten)

10 **Pasqual.** (Sarcàstic, amenaçadó.) Tots, tots caureu...

TELON ESPAI.

ACTE III

15 Sala despatx de Jaume. Planos, croquis.

ESCENA I

Rafel i Jaume, este assentat en un sillón, mol abatut.

Jaume. No t'esforces Rafel. Quan la desgràcia mossega tan crudelmén com mos ha mossegat a natros, no hi ha remei.

20 **Rafel.** A pesar de la presó? Te figures que hi ha ningú que.s cregue que tu ets un lladre?

Jaume. Hi ha taques que no.s limpien mai, Rafel. La que ha caigut damun de mi és una d'estes.

25 **Rafel.** No home, no. No deshonra qui vol. Si algú t'ha volgut tacá la gen ia sap que tu estàs net.

Jaume. Pero qui és que m'ha tacat? Ah, si io sabia qui és. Si io.m veia ara a cara en lo que m'ha ensorrat en la deshonra.

Rafel. ¿Qué faries? Lo mataries?

Jaume. No hu sé.

5 **Rafel.** Potsé.l perdonaries.

Jaume. Perdonat està ia. Perdono de cor al que m'ha ferit. Pero si.l coneixia suplicaria que.m tornés la fama robada, que.m rehabilités davan la Casa Amstrong, que confessés, que publicués la meua inocència, que demostrés que io no sols no hai robat los planos, sinó que no sóc capaç de tal repulsiu delictu.

10 **Rafel.** Pues io no li suplicaria. Io li exigiria, si no vols, per força. I si.s negava, l'escanyaria, hasta que cantés.

Jaume. Ben mirat no val la pena, pues lo mal ia està fet. Per més que.s demostre la meua inocència per al món, io sempre seré lo lladre, sempre seré lo presidiari. Ancara que.l meu invén triumfe, sempre podrà havé el dubte de si.ls
15 planos robats m'han servit per a triumfá. Lo meu aparato naix deshonrat. Déu meu, Déu meu...

Rafel. Aconhorta't fillet. Déu hu ha volgut. Ell no fa res per a mal. I ia hu diu lo ditxo, que mai pega en les dos mans. Sempre se'n dixa una per a consolar-mos, i sempre al costat de la llaga hi posa la medicina.

20 **Jaume.** La ferida és massa fonda Rafel, és de les que sangren tota la vida, és de les que mai se curen.

Rafel. Sí, home sí. Mira't a Cinteta. Ne tenia per a morir-se i ia hu té passat. La veritat ha surat per damun de les maldats. Ara hi torno. Si no.m necessites, me'n vaig. Ia no.m recordava que a les deu, aquelles beates, que.ls dimonis se
25 n'amporten, han de fé cap a casa.l corregidó. Segons m'han dit les han condenat, en càstic de l'ambolic forjat contra Cinteta i per atres que se'ls n' han descubert, a sé passeijades per totes les places i carrés del poble, assentades damunt de burros, nuetes de cintura per amun, untades de mel i guarnides de plumes de pollastre. En quin gust escoltaré al pregoné, quan publique les virtuts i gràcies
30 d'aquelles bruixes. Llàstima no haver-les condenat a assots, i sé io qui hagués d'assotá...

Hasta luego, Jaumet. Vaig primé a casa a dir-los als Senyorets que estàs aquí i que t'han dixat surtí de la presó en fiança. Adéu, adéu.

ESCENA II

Jaume

5 **Jaume.** En fiança... Que m'han dixat surtí de la presó en fiança... Queestic
en llibertat... Sí, de limosna. No perquè creguen en la meua inocència. Me tenen
per lladre. I són lo jutge i.l corregidó... Ells que són los ulls que.l món té per a
vore i judicá de la bondat o maldat dels hòmens, i estos ulls en mi hi veuen
maldat.

10 Io lladre... i lladre d'una cosa que no necessito... Lladre d'uns planos d'un
aparato que volia semblar-se al que io ia tinc construït i aprovat. Se compendria
que me'ls haguessen robat a mi los planos meus, perquè.ls meus han servit per a
la construcció d'un obra eficién i perfectíssima. Mes robá io aquells planos, que
per a res me servixen, com per a res los han servit als Amstrong? I això que està
tan clá, i que tan claramén hai dit al Tribunal, no hu volen vore. Lo Tribunal sols
15 veu l'acusació formal que sobre mi pesa, de lladre, i que.ls planos se van trobá
al calaix de la meua taula. I això.m condena.

20 Pero, Déu meu. Qui?... Qui pot voler-me tan mal hasta.l pun de que ell se face
lladre, de que.s deshonne roban pel sol gust de denigrar-me davan de la societat?...
En quina ànima pot cabre tanta maldat? I quan fàcilmén la gen ha cregut en la
meua deshonna... Quan fàcilmén ha oblidat la meua vida de treball gloriós i
d'honorabilitat sense taca... Com me miren avui, com me desprecien tots aquells
que abans m'afalagaven. Déu meu... Déu meu... I estic condemnat a.n este despreci
i a.n este deshonor per tota la vida, perquè mai, mai, podré prová la meua
inocència. Això és crudel, Senyó, això és inhumà... Io en esta ferida no puc viure.
Io al món, deshonorat no hi vull estar-hi. No podria sufrí lo desdeny i despreci dels
25 hòmens. No vull l'afecte de ningú, perquè.m semblaria que me'l donen de limosna,
i io de limosna no.n necessito. Estic en possessió de la meua íntegra dignitat, no
tinc que baixá la vista davan de ningú. La meua pròpia estimació no té cap
esguinzada. Sóc digne de Déu i de mi. Ell hu sap. Pero, no sóc digne per al
món... Es horrible sé despreciat injustamén per tots. Sé per a tots un deshonorat...
30 Mort per a tots... No, no (en desesperació.) Io no puc, no dec, no vull viure en
lo sagrat nom de mos pares que me'l van doná limpio, i ara està vilipendiat... No,
no pot sé.

(Obri.l calaix i trau una pistola que dixa damun la taula. Agafa papé i escriu.)

35 "Cinteta meua. Agarrotat entre les urpes criminals de la calúmnia, resto en lo
cos deshonorat, pero en l'ànima neta, digna i pura.

No sóc ia d'este món. Tu adivinaràs l'horror que la vista de tal ferida.m causa.

I l'hauria de contemplá tota la vida... No'm veig en forces. Per la meua flaquetat conec la gran fortaleza teua en resistí.ls horrors que, com los meus, tu vas passá, i io, injust, no vaig sabé aprecia. Este és lo gran pecat meu... este més que tot m'obliga a privar-me de que tu.m veigues. Sé que algú dirà que cometo una gran crim al privar-me de la vida. Sé que està condemnat lo suïcidi, pero io no'm veig en forces per a resistí l'onada de pestilència que.l món m'ha tirat damun.

Espero que Déu me perdonarà, perquè io perdono a tots, i perquè confio que no.m faltaran les teues oracions. Io, prop del trono de la suma Bondat i Justícia, t'esperaré hasta que Déu te cride, i allí uní a la teua, la meua ànima eternalmén.

10 Adéu, Cinteta. Teu sempre. Jaume."

(Agafa la pistola, la mira i s'adona de que.l cartutxo està carregat en pólvora sola.) Està carregada en pólvora sola. Llàstima de tems... (Prova de traure.l cartutxo i no puguén diu.)

15 No tinc atre mig. (Va a la finestra i dispara. Torna al mig i buscan un atre cartutxo diu, mentres carrega.) Este és en bala. Este porta la meua lliberació. (Empunya la pistola s'aginolla i diu.)

20 Senyó Déu meu... Vós que llegiu al fondo de les conciències dels hòmens ia veieu que lo que vaig a fé no és per esperit de rebeldia contra Vós, Déu meu, ni contra vostres santes ensenyances, no. Es solamén... (Atansa.l canyó al pols pero entra precipitadamén Cinta.)

ESCENA III

Cinteta, Jaume, D.Ramon, Rafel

25 **Cinteta.** Jaume, Jaume de la meua vida. Qué anaves a fé?... S'hi abraça. (A Jaume li cau la pistola als peus.) Per qué vols matar-te, Jaume meu?... No veus que.m mataries a mi també?

Rafel. I a mi també me mataria.

(D.Ramon, Jaume i Cinta queden abraçats fortamén. Pausa llarga.)

30 **Jaume.** En un sol momén he vislumbrat tots los horrors de les conseqüències de lo que anava a fé. Has sigut tu, Cinteta, lo meu àngel de la guarda, una vegada més. Oh... que covard hai sigut...

D.Ramon. La teua mort sense lluita, hauria sigut lo triumfo dels malvats.

Rafel. Hauria estat bo això. Los verdadés lladres que haurien de donar-los garrot, triumpans, i ls robats, deshonorats i morts. Qué més voldrien?...

Cinteta. Lo que més vituperable que trobo en tu és lo havé desconfiat de Déu i de la seua justícia i Providència. Oh Jaume que poc m'estimes...

5 (Jaume calla, avergonyit.)

Rafel. (A Jaume.) Ne tens mols de cartutxos en bala?

Jaume. Pues?

Rafel. Digues? Quans ne tens?

D.Ramon. Per a qué?

10 **Rafel.** En cinc, ne tinc prou. Hai de matá tres sorres i un llop.

Cinteta. Mira Rafel... Qué vols fé?

15 **Rafel.** "Qui té la burra i la ven, ell s'antén", diu lo ditxo. A les sorres només vull espantar-les, i tallar-los dos dits de llengua i esquilar-los lo repeladó, en tres tiros tenen prou. Un tiro per barba. Ara per al llop és una atra cosa, este necessita dos tiros. Un per a matar-lo i l'atre per a assegurar-lo.

D.Ramon. I a on tenen lo cau estos bitxos?

Rafel. Les sorres, mal me sap dir-hu, tenen lo cau a certes sacristies.

Cinteta. Desvergonyit.

20 **Rafel.** Tan si val. No.n tenen la culpa les sacristies de que certes beates com les sorres que vull xollá siguen com són. Pero és veritat que mereixen tot això.

Cinteta. Rafel, no.t poses en les coses santes.

25 **Rafel.** En les coses santes, en les persones piadoses i sinceramén devotes, no m'hi poso, al revés les reverèncio i admiro i voldria que Déu me donés la gràcia de sé com elles. Lo que odio, lo que voldria vore destruït és la gasmonyeria, la hipocresia, la dolenteria de tipos com les beates, causa dels teus disgustos Cinteta, i això que són coses santes. Qué han de sé coses santes, les beates batxilleres, gandules, calumniadores, mastegadores de parenostres, embolicadores, hipòcrites i deshonoradores de la verdadera i santa Religió! Santes les bruixes? Santes les marfantes? Santes les d'Estropajosa?... Dimonis pudens i corromputs i condenats,

cusines de Pere Botero, mereixedores de que les lliguen pel monyo a la cua d'un cavall boig i les arrastren. (Exaltat tot.)

D.Ramon. Pobre de tu si les beates t'agafen per son conte. Te trauran los ulls. Mira que les poses a les pobres beates...

5 **Rafel.** Ah, pos al llop... A.n este...

ESCENA IV

Dits i Pasqual que entra en desenfado.

10 **Pasqual.** Que pasa aquí, Senyores?... Hai sentit un tiro, i s'ha vist surtí.l fogonasso, d'aquella finestra. Puc sé útil?... Necessiten quartos? Aprofiten-se que estic en hores de misericòrdia. Ancara que de voltes sembla que.m burle de les coses, no hu creguen perquè sóc mol sério io. Ara mateix al sentí.l tiro, creia havé trobat mort a l'amic Jaume. Cregueu-me que hu hauria sentit en l'ànima, perquè me l'estimo en tot lo cor. Sóc un fervén admiradó del seu talén. Estic convençut de que és un dels pocs valors positius de la nostra època, i hauria sigut una llàstima que per falta de dinés s'hagués matat. Ia hu saps. Si.n necessites siguen 15 los mils que vulguen, al 12 te'ls dixeré a l'acte. Precisamén porto damun les 17.000 peles que fa poc m'ha tornat D.Ramon. Ia hu saps, al 12...

Rafel. Lladre.

20 **Pasqual.** Pel 12? No faig prou que vo.n dixo? I.l 12 és perquè és ell, que als demés és al 21 o 33 o més, segons. Veritat, D.Ramon?

Rafel. (Agafan la pistola.) D.Ramon, a vosté per lliurá a la pàtria d'enemics li van doná les creus de San Fernando, no?

D.Ramon. Qué vols dí?

25 **Rafel.** Que si io lliuro al nostre poble, que també és pàtria, d'este enemic pijó que.ls llops, m'hauran de doná les creus i.l Calvari.

Pasqual. Rafelet, fes-te mirá pels metges que tu no estàs bo. Estàs tocat del bòlit.

(Rafel fa l'acció de tirar-se damun de Pasqual, pero Jaume li impedit.)

ESCENA FINAL

Dits i Carlos, beates, estudiants, senyoretetes, Marcel i soldats.

(Carlos entra portan agafat per l'orella a Marcel que.s resistix a entrá. Al vore'ls, Pasqual fa l'acció de marxá.)

- 5 **Carlos.** No, home, no. No fuiggues, Pasqualet, no fuiggues, no hu intentes perquè no podries. Estan guardades totes les surtides. Escolta i calla per ara. Vaig a formá lo tribunal. Papà, Rafel, Jaume, assenten-se aquí. (Atansan tres sillons detràs de una taula, posa un San Cristo damun, encén uns candelabros, col.loca als soldats guardan lo tribunal i als demés forman quadro de bon conjun i diu)
- 10 En la vènia de vostés. (A Pasqual.) Per tu vaig matá en duelo al més noble i més valén oficial de la guarnició. Valén-te d'una vil calúmnia, vas presentar-me a.n aquell noble i pundonorós guerrero com a un infame traïdó a nostra Bandera. També vas urdí la trama que vas enganyar-mos a tots i a mi més, pues a pesá de la repugnància que sentia, vaig desafiar-lo i vaig tindre la desgràcia de matá a la
- 15 teua víctima. Te fea nosa lo pobre amic perquè volies deshonrar-li la dona. Per aquell duelo hai estat desterrat tres anys. Tu vas entabaná a.n estes estúpides beates, i entre tots heu teixit la diabòlica calúmnia, que, per poc, costa la vida a la meua desgraciada germana. Tu, hu sens bé? tu, dels tallers Armstrong vas robá.ls planos i tu en persona assaltan la casa de Jaume, vas amagar-los als calaixos de
- 20 la seua taula. Tu vas dictá los anònims denuncian lo teu robo, pero acumulan-lo a Jaume. Anònims que vas enviá a la Casa Armstrong i a les autoritats. Tu t'has passat la vida calumnian, i emponsonyan honres, i vides de persones respectables i santes. Tu has robat a mansalva, a l'amparo o burlan les lleis i pragmàtiques, per mig del criminal tan per cen, a persones a les que abans los creaves les necessitats, i.ls rodeijaves d'apuros en les teues diabòliques
- 25 combinacions...presentan-te en los momens en qué la desesperació i desconsol se desbordaven i tentan-los los sorprenies i obligaves a firmá compromisos criminals que después tu exigies cumpliguessen so pena de perdre l'honor i reputació, portan la ruïna i la desgràcia a tots los que enroscaves en los anells de la teua codiciosa
- 30 astúcia. Aquí està.l papà que no.m podrà desmentí.
- Per acabá, tu, en les teues astúcies, en les teues maldats, en les teues calúmnies, has posat en trances de mort deshonrosa a les millós i més dignes famílies del poble, per tot això que no podràs desmentí, mereixes la pena de mort. Defensa't.
- 35 **Pasqual.** Que.m defense?... Creus que faig cabal de lo que pugue dí lo primé ximple que passe pel carré? M'acuseu de fé pagá lo meu tan per cen... No tinc dret a traure dels meus capitals los maijós rèdits que pugue? Tinc io la culpa de que al món hi haigue tans tontos? Tinc io la culpa de que la gen se pose en venta? Si un pare vol vendre'm sa filla i m'agrada no tinc dret a comprar-la? Tot

lo demás de robos de planos i desafios i morts, és mentida i tu un embustero que perquè estàs entre soldats i matons, vols fer-me la bu com si io fos un crio de mamella.

5 **Carlos.** (Ha fet evidens esforços per aguantar-se.) Déu, doneu-me força per aguantar-me. Tu negues que has robat los planos?

Pasqual. Hu nego i hu negaré, ningú hu podrá prová.

Carlos. Parla Marcel.

Marcel. Si parlo.m matarà.

Rafel. I si no parles te mataré io. Tria.

10 **Carlos.** Parla sense temó a ningú.

D.Ramon. Parla que te hu mano io.

Marcel. Tot lo que ha dit Carlos és veritat. Aquí estan les proves de tot.

(Entrega a D.Ramon, un plec de papés. D.Ramon los examina i ls entrega a l'oficial, los llig per damun i diu a Pasqual.)

15 **Oficial.** *Es esta letra de Vd.*

Marcel. Sí, senyó, sí. Ell escrivia lo que volia i a mi m'obligava a passar-ho en la meua lletra. Ell també.m va obligá a que dixés la porta del despatx dels Tallers Armstrong, a on estic empleat, oberta, i per allí va entrá i va robá los planos.

20 **Tona.** Bendito el Senyor. Sí que és veritat. Natros lo vam vore surtí la nit que anàvem a vetlá una partera amiga, la Ursula, que tots vostés coneixen.

Càndia. Eren les tres del matí.

Marcel. Esta hora era.

25 **Pasqual.** Mentida, tot pura mentida per a perdre'm. Porteu-me davan del corregidó i voreu com me dixá aná.

Carlos. Això después. A part de que sabem que al corregidó, lo tens lligat pel deute de 5.000 escuts i ets capaç de tot. Lo juí està fet i la sentència dictada. Lo verdugo ia.l buscarem, i después lo corregidó que obre com cal.

Pasqual. Això és un tirania, és un abús de força.

Carlos. Abús no, és l'ús del dret de destruí una fiera rabiosa.

Pasqual. Pues esta fiera no és de la que.n mana qui vol.
(Ràpid trau una pistola, apunta a Carlos, este se li tira damun i mol ràpid li pren
5 i li dispara dos tiros dién.)

Carlos. Ia no cal buscá verdugo. No.m sap mal haver-ho sigut io.

(Cau mort Pasqual.) (Quadro.)

D.Ramon. Mort...

Oficial. *Pasó a la justícia de Dios.*

10 **Jaume.** Ell és mort, pero la seua obra de destrucció queda viva, per a fer-
mos recordá a natros que som cadàvers vivens. Ell ha mort, natros també estem
morts moralmén. Víctimes de la calúmnia, germana de l'enveja, i engendrada per
l'infern i la traïció. (Abraçat a Cinta.) Aquí quedem ferits pel su veneno que no
mata pero que.t fa viure en eterna agonía.

15 **D.Ramon.** Déu mos lliure a tots de tal ponsonya.

(Quadro.)

TELON

UN PANOLI TORTOSÍ

5 Vaig a prová de pintá
 en quatre males brotxades
 un PANOLI TORTOSÍ.
 Oh Verge, doneu-me traça.

Compran l'oli

- Xica, Tona, com tens l'oli?
- 10 - Com un bàsem de fi mana,
 ni'l Rei se'l minja milló,
 digues que t'hu diu l'Angapa.
- Ne tens mol?
 - Quan ne voldries?
- 15 - Per a fé una pasterada
 de panoli per la festa
 del carré que ia s'atansa.
- 20 - Sí que te'n puc allargá.
 Tindràs cosa regalada,
 per fi que tingues lo morro,
 no podràs trobar-li tara.
- Noto que l'alabes mol.
- 25 - En cetrillera de plata
 lo posen los que me'n compren,
 ves si és digne d'alabança.
- I de polsos com estàs?
- A tu te'l daré a coranta.
- A mig onça?
 - Qué't creies?
- 30 - A trenta.l va vendre Masa,
 i era un oli ben guapet.

- Oli bo per a la llàntia,
no pas per a fé panoli.

- No.m faràs gens de rebaixa?

5 - Això sí que no, maneta,
sóc del "presio fico", Cuana.

- A lo menos quan mesures,
que puige damun la barra.

- Això sí. No.t queixaràs.

10 - Pos ara en arribá a casa,
te l'enviaré a buscó
qu.avui volem fé la pasta.

Al forn

15 A l'hora de fé.l panoli,
aquell forn pareix un arna;
Una entra, l'atra surt,
esta crida, tothom xarra.
Allò sembla un gran estrado
a on s'hi estés fén ball de gala.
20 Elles van arromangades
i en la cara enfarinada, donan voltes
donan voltes, pegan sals,
atansan lo que.s demana,
la coquellera...: Tu, l'oli,
25 lo vim blanc, la saliandra...
la farina! Au!, amassa,
hasta que estigue ben forta,
s'ha de revoldre la pasta.
Ale! Aneu.s rellevan
30 que això és faena pesada,
i se'n n'han de fé deu robes.

- Ia tindrem prou oli, Masa?

- Que no n'han portat cinc cantes?

35 - Sí. Ia no me'n recordava
que n'entra mig cante per roba.

- De pressa que'l forn se'n passa.

5 Allò és de vore, manets.
 La majordomesa malda,
 les sacristanes se'n riuen,
 lo forné crida i s'anfada,
 pero s'acaba rién
 perquè Quiqueta l'Angapa
 que és un verdadé dimoni,
 li diu alguna matxada.
 10 La coquellera pregunta
 mentres va pesan la pasta:

- Quantes n'hai de fé de cinc?
 I de deu?

15 - Això ho sap l'Agna,
 que ella és la que ha fet la llista

- A on és, esta mosca bauba?

- Està allà en los sacristans
 que colen més saliandra
 i matafaluga

20 - Curri!
 vés tu mateixa a buscar-la,
 no t'antretingues, vés, moitet...

- Agnaaa!

25 - Qué li vols a l'Agna?
 Mareta, quin piulet tens!

- La coquellera't demana

- Qué volia sinyó, eixa?
 m'ha dit Pepa que'm cridava

- Quantes cases hi han de cinc?

30 - Lo menos dos-cens coranta,
 i de deu unes tres-centes.

- Sí que anat bé enguany la capta.
- Si vols replegá dinés,
que capte una cara guapa.
- 5 - Que hu diu per mi? Xica síí...
Ia me l'hai tret la llaganya.
- Cases de cinc i de deu!
Qué vol di així com ara?
- 10 - Sembles del Mas tu també
Això vol dí, que hi ha casa
que sols te dóna cinc cèntims,
i que'n dóna deu una atra
cada dumenge quan vas
per la festa a fé la capta.
Se fan coques de dos mides,
15 una més grossa que l'atra.
Les menudes als de cinc,
i als de deu... Hu has entés, ara?
Lo forné va paleijan,
ia casi.n té una fornada.
20 Ara.n trau per a fe.l tast...
Coca fina i regalada!,
tasteu-la, ia me hu direu,
i això que no està ensucrada.
- Ia hu fet la del sinyó Bisbe?
- 25 - M'apareix que la fan ara.
- Penseu en la del Sinyó Alcalde.
- En totensem, sinyó Càndia.
- 30 - Poseu-hi papabenet,
i a.n estes papé de barba,
per als demés tan si val,
ia és bó lo papé d'estrassa.
- Xiques, me necessiteu?
- Molta pressa portes, Agna?

- M'hai d'amaní les basquinyes
i arreglar-me la gandaia,
que me l'han dut sense flocs.

- Que.m vaigues ben asseada.

5 - Crec que no.m mancarà un pero.

- Mol rebé, i així m'agrada,
que tinguésseu pun i gust,
fer-hu mal fet no té gràcia.

10 Mentrestan los sacristans,
van carreijan cap a casa
dels majordoms los panés,
que porten ansa per ansa,
del panoli trencallós,
15 llepolia regalada,
"coques de pasta devina"
com dia Mariano Manta,
coques que.s repartiran
en molta bulla i gatzara
20 entre sons d'alegres músiques
entre.ls xillits de la gaita
per les xiques tortosines,
les més hermoses del mapa,
lo dumenge dematí
después de missa cantada.

25 Lo repartimén

Mireu-vo-les bé, són elles.
Són les belles sacristanes!
Flòs del jardí de la Cinta,
30 al món no n'hi han de més guapes,
ni en més recato i més salero,
més gràcia i més recatades.
Tenen de les andaluses
lo garbo, sal i donaire,
35 la dolcesa del parlá
li envegen les valencianes
i cares de tortosina,
sols ne voreu entre.ls àngels...
Van vestides de pagesa,
40 de pagesa de les d'antes.
Van a repartí.l panoli.

Mireu-los les arracades,
 les faldetes, la gandaia,
 lo devantal, les sabates,
 lo justillo, la panera,
 5 lo mocadoret, les calces;
 tot és propi, tot s'ajusta,
 tot servix per dá realse
 a sa bellesa i bon gust,
 en quins sentimens ia naixen.
 10 Sedes, or, velluts, puntilles,
 tot lo hermós, sembla que.s face
 sols perquè les tortosines,
 quan van al panoli, hu gasten.
 15 Aquella d'allà és Cinteta,
 la de les fresques rialles;
 du arracades de llecsins,
 de florinets fabricades,
 lo menos valen sis onces;
 no.n trobaríeu d'iguales.
 20 Càndia les du de la creu,
 són mol bones arracades,
 adornades de granats;
 Io no sé com se li aguanten
 sense asgallar-li l'aurella
 25 pos als muscles li descansen;
 també són de florinets.
 Les que lluxen les atres,
 són també de gran valor.
 Les de Tona la de Palles,
 30 se diuen de belluguets,
 avui, ia no.n queden gaires.
 Les de la majordomesa,
 fetes de dobles de quatre,
 són de les de sis ametles.
 35 La que no porta arracades,
 du botons de cipreret,
 com Quica; los de les atres
 són dels de la galeria,
 i aquelles pedres tan maques,
 40 se diuen pedres de Roma.
 Arrepareu les gandaies.
 Totes són de pun de seda.

- Maneta! quins flocs més amples!
 Càndia la du coló rosa,

Tona la porta granate,
la de Cinta és de blau cel.

- Totes mol garrides, manes.

5 - Xica, mira quins justillos.
No veus quines flòs més maques?
Tots fets de seda i tots negres,
com los devantals.

10 - Les randes
dels mocadorets del coll,
deuen valé un mun de xapes,
són fines com les que duen
als llencets, allò en qué.s tapen
lo pit, perquè no.ls ambrute
la panereta al roçar-les.
15 Faldetes de seda crua
totes de flòs rameijades,
verdes, blaves, roiges, lila,
de volantets veteijades.
Sabates de rompecotxe,
20 o de vellut, escotades,
en grans sevilles de plata
de puntilles voreijades.
Les calces blaves de seda,
algunes les porten blanques.
25 Molta riquesa, mol gust,
mol de rumbo unes i atres,
pero lo bo és lo conjun,
mire-vo-les ben mirades
sols lo pinzell d'un Cerveto,
30 és digne de retratar-les.
Aquells ulls com a luceros
llavis encesos, dens blanques,
nassos arromangadets,
de clavells i llet les galtes,
35 pit valén, trinxà estreteta
i peus que no.ls veus quan xafen,
airoses, bellugadisses,
rialleres, séries, castes.

40 (A partir d'aquí reproduïm l'edició apareguda en **Del Folklore Tortosí**, pàgs.
332-345, ja que el manuscrit és incomplet.)

Ja surten, ja rom la gaita,
 lo tabal sembla trencar-se,
 los músics van afinan.
 Aparteu.s, dixem que passen...
 5 Van davan la comitiva
 los majordoms en les barres,
 signe de sa autoritat,
 pués ells disposen i manen;
 porten també.l mocadó
 10 en les puntes anusades,
 al que hi posaran los quartos
 que.ls xiquets en les safates
 aniran arroplegan,
 al temps que les sacristanes
 15 entreguen la coca al socio.
 Sacristans llestats i caques,
 en l'aufàbiga a l'orella,
 porten panés per les anes
 plens de coques de panoli,
 20 que después les sacristanes
 posen a les paneretes
 per repartí per les cases...
 ¡Paneretes, paneretes!,
 paneretes historiades,
 25 fetes de ràfia i de cintes,
 les que duen abraçades
 per a repartí.l panoli
 les garrides sacristanes...
 ¡Paneretes que sou símbol
 30 d'alegria i benaurances!
 Panereta del panoli
 que demà duràs les arres,
 quan l'idili que avui s'obri
 davall del "blanc jou" se tanque,
 35 i tornaràs a serví,
 per tindre.ls drapets, al naixe
 lo que Déu enviarà...
 ¡Oh, panereta!, tu guardes
 de la joventut de l'ama,
 40 les ditxoses recordances.
 Si està mai trista, que.t mire,
 que en tu podrà consolar-se,
 pués tu li recordaràs
 les alegres esperances
 45 dels millós anys de sa vida,

- que per sé bons, pronte passen.
 Passeigen tota Tortosa,
 puigen per totes les cases,
 lo panoli repartín.
- 5 Quan més va, semblen més guapes
 pués la caló, l movimén,
 lo xarrà en este i en l'atre,
 los encén los colorets,
 que talmén semblen maçanes,
- 10 i espargixen alegria,
 per tot arreu allà a on passen,
- ¡Això és gràcia!
 ¡Això és salero!
 Un soldat: -¡Olé tu mare!
- 15 - Que dols de sal estàs, mano-
 contesta sense aturar-se.
- ¿Saps si hem d'aná a Palacio?
- Sí, i después a ca l'Alcalde.
 Ja mos deu faltá mol poc.
- 20 - No res, lo carré del Carme,
 Sant Dominguet, la Mercé,
 lo del Replà i cap al Rastre.
- No.t dic tinya quin badoc,
 acabarem a les quatre.
- 25 - Un dia és un dia, Cinta.
- És que.m fan figa les comes.
 Estic que no puc dí fava,
 hai fet coranta-dos cases.
- ¿Has arroplegat mol, Cinta?
- 30 - S'han omplit set bandejades;
 cap allà.ls vint-i-un duro.
- ¿Molta plata?
- Ca, tot xapes.

- Xiques, au, al sinyó Bisbe.
- ¿Quan t'han dat a ca l'Ampastres?
- ¡Quince cèntims!
- Tot s'ha omplit.

- 5 - Pos per a mi és un milacre,
perqué com són tan de Tírig,
dasta.ls dol dar-te les gràcies.-
Reunits, formant bell grupo,
cap a Palacio s'atansen;
- 10 la música i gaita.s queden
al pati, i allí descansen,
mentres los demás se'n puigen
a portá la coca al Pare,
que riallés.ls beneix
- 15 i accepta.l present, afable,
donant a besá l'anell
a majordoms, sacristanes;
als sacristans i als xiquets
que porten les assafates,
- 20 los anima, i.ls fa preguntes;
i quan són a les escales
los torna a beneí a tots,
i alguns durets solen caure.
Des del Palacio se'n van
- 25 a dú la coca a l'Alcalde,
continuan així.l costum,
costum que no deu trencar-se,
d'aná a prestá acatamén
als que pel poble treballen;
- 30 pués si l'Alcalde és consol
en les penes i desgràcies,
quan al poble hi ha alegria
és just, que la part n'hi facen.
- 35 Ja han repartit lo panoli,
ara cap a seues cases,
a llevar-se les basquinyes,
i a diná, que allà a les quatre
s'han de vestí per al ball,
que dura tota la tarde.

Flòs, perfums, seda, rialles,
traninaninàs de gaita,
alegria, joventut,
5 música, sol que emborratxa
cares guapes, llestats mossos,
honestitat, elegància,
salero, rumbo, bullici,
garridesa, acudits, gràcia,
10 vida, coló, movimén,
franquesa, germanó santa,
casamens per l'any que ve...
tot això és lo que embolcalla
lo nostre castís panoli,
15 panoli que no fa falta
en cap festa de carré,
des de.l Rastre a Santa Clara,
de Sant Roc a Remolins,
dels Reis a la Barbacana,
20 de Sant Pere a la Casota,
del Garrofé a Santa Càndia.
I si algun carré fa festa
i.l panoli veus que hi manca,
ja pots ben bé assegurarà
25 que.ls que l'han organisaada
no han mamat llet tortosina,
no són de nostra nissaga.